

# TÖRKEÄ LAPSENRAISKAUS:

Lakiuudistuksen tausta, tarkoitus sekä vertailua Ruotsin  
lainsäädäntöön

Roosa-Maria Lamminen

5/2020

## Tiivistelmä

Tekijä	Tutkinto
Roosa-Maria Lamminen	Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi	Julkisuusaste
Törkeä lapsenraiskaus: Lakiuudistuksen tausta, tarkoitus sekä vertailua Ruotsin lainsäädäntöön	Julkinen
Ohjaaja	Opinnäytetyön muoto
Päivi Salminen ja Lauri Tammiaho	Tutkimuksellinen opinnäytetyö
<p>Tiivistelmä</p> <p>Vuonna 2019 tuli voimaan uusi säännös törkeä lapsenraiskaus. Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää lakiuudistuksen tausta, tavoitteet sekä säännöksen merkitys. Lisäksi tavoitteena on selvittää Suomen ja Ruotsin seksuaalirikoslainsäädännön eroja ja yhteneväisyyksiä. Tutkimusmenetelmänä on käytetty oikeustieteellisen tutkimuksen menetelmiä: lainoppia, oikeusvertailua sekä oikeusteoriaa.</p> <p>Tutkimuksen tarkoitus on avata törkeän lapsenraiskauksen soveltamisalaa ja tunnusmerkistöä, jotta lainsoveltajat saisivat mahdollisimman hyvän kuvan säännöksestä.</p> <p>Uudistuksen taustavaikuttajina on monenlaisia asioita, kuten kansalaisten oikeustaju, kansainväliset sopimukset sekä hallitusohjelma. Yhtä yksittäistä taustatekijää on mahdotonta nimetä. Törkeä lapsenraiskaus yhdistää törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön sekä törkeän raiskauksen tunnusmerkistöt. Kokonaistörkeysarvostelulla on korostunut rooli tämän säännöksen ollessa kyseessä. Uudistuksella tavoiteltiin muun muassa rangaistusasteikkojen ja rangaistusten kiristymistä sekä seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojan parantumista.</p> <p>Suomen ja Ruotsin lainsäädännöt muistuttavat hyvin paljon toisiaan ja rangaistusasteikot ovat laajoja. Kummassakin maassa on haluttu erityisesti suojella lapsia seksuaalirikoksilta, mikä näkyy myös lainsäädännössä.</p>	
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja -vuosi
52	5/2020
Avainsanat	
lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, raiskaus, seksuaalirikokset	

# SISÄLLYS

<b>LYHENTEET</b> .....	<b>3</b>
<b>1 JOHDANTO</b> .....	<b>4</b>
1.1 Aihe ja aiheen rajaus .....	4
1.2 Aikaisemmat tutkimukset .....	5
1.3 Tutkimusmenetelmät .....	6
1.3.1 Lainoppi .....	6
1.3.2 Oikeusteoria ja oikeusvertailu .....	7
1.4 Tutkimuksen rakenne ja eteneminen .....	7
<b>2 VAIKUTTAVAT TEKIJÄT LAKIUUDISTUKSEN TAUSTALLA</b> .....	<b>8</b>
2.1 Kansainväliset sopimukset: .....	9
2.1.1 Lanzaroten sopimus .....	9
2.1.2 Istanbulin sopimus .....	9
2.1.3 Lakialoitteet .....	10
2.1.4 Kansalaisten oikeustaju.....	12
<b>3 SUOMEN SÄÄNTELYÄ LAPSIIN KOHDISTUVISTA SEKSUAALIRIKOKSISTA</b> .....	<b>13</b>
3.1 Seksuaalinen teko .....	13
3.2 Seksuaalisesti olennainen .....	13
3.3 Sukupuoliyhteys .....	14
3.4 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.....	15
3.5 Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.....	16
3.6 Rajoitussäännös .....	20
3.7 Raiskaus.....	20
3.8 Törkeä raiskaus.....	23
<b>4 TÖRKEÄ LAPSEN RAISKAUS RIKOSLAKIIN</b> .....	<b>29</b>
4.1 Törkeä lapsenraiskaus .....	29
4.2 Säännöksen soveltaminen.....	33
<b>5 RUOTSIN SÄÄNTELYÄ LAPSIIN KOHDISTUVISTA SEKSUAALIRIKOKISTA</b> .....	<b>34</b>
5.1 Sukupuoliyhteys ja seksuaalinen teko .....	35

5.2 Lapsiin kohdistuvat raiskausrikokset .....	36
5.2.1 Lapsenraiskaus .....	36
5.2.2 Törkeä lapsenraiskaus .....	37
5.3 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.....	38
5.4 Lapseen kohdistunut seksuaalinen loukkaus .....	39
5.5 Huolimattomuus iän suhteen .....	40
5.6 Rajoitussäännös .....	41
5.7 Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten yritys ja valmistelu .....	41
<b>6 VERTAILUA.....</b>	<b>41</b>
6.1 Sukupuoliyhteys lapsen kanssa .....	42
6.2 Muu seksuaalinen teko lapsen kanssa .....	43
6.3 Rajoitussäännökset .....	43
<b>7 YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT .....</b>	<b>44</b>
<b>8 POHDINTA .....</b>	<b>47</b>
<b>LÄHTEET .....</b>	<b>49</b>

## LYHENTEET

BrB: Brottsbalk, Ruotsin rikoslaki

HE: Hallituksen esitys

HD: Högsta domstolen, Ruotsin korkein oikeus

HO: Hovioikeus

KAA: Kansalaisaloite

KKO: Korkein oikeus

KO: Kärjäoikeus

LA: Lakialoite

LaVM: Lakivaliokunnan mietintö

NJA: Nytt juridiskt arkiv, vuosittainen julkaisu Ruotsin korkeimman oikeuden ennakkopäätöksistä

Prop: Proposition, Ruotsin hallituksen esitys

RH: Rättsfall från Hovrätterna, oikeustapauksia hovioikeuksilta

RL: Rikoslaki

# 1 JOHDANTO

## 1.1 Aihe ja aiheen rajaus

Opinnäytetyöni käsittelee keväällä 2019 voimaan tullutta rikosnimikettä törkeä lapsenraiskaus. Tutkimukseni tarkoituksena on avata rikosnimikkeen merkitystä, tarkoitusta sekä soveltamisalaa. Lisäksi esittelen Ruotsin seksuaalirikoksia koskevaa lainsäädäntöä ja vertaan sitä Suomen vastaavaan lainsäädäntöön, sillä muun muassa kyseessä olevaan uudistukseen on haettu mallia Ruotsin lainsäädännöstä.

Aiheeni on ajankohtainen, sillä uusi säännös astui voimaan huhtikuussa 2019, eikä monikaan välttämättä ole tietoinen sen olemassaolosta, saati siitä, mitä se käytännössä tarkoittaa. Seksuaalirikoksien rangaistuskäytäntö on puhuttanut suomalaisia viime vuosina huomattavasti ja myös se tekee aiheestani ajankohtaisen. Erityisesti seksuaalirikosten rangaistustaso on aiheuttanut keskustelua ja tullut säännöllisesti esiin seksuaalirikoksiin liittyvän uutisoinnin yhteydessä. Erityisen paljon niin tunteita kuin keskusteluakin herättää lapsiin kohdistuneet raiskaus- ja muut seksuaalirikokset.

Törkeä lapsenraiskaus -nimikettä on vasta alettu soveltamaan käytännössä ja tarkoitukseni onkin valottaa sen tarkoitusta, jotta muun muassa poliisien olisi helpompaa tunnistaa tilanteet, joissa sitä on mahdollista soveltaa. Säännös on ollut voimassa vasta hieman yli vuoden, eikä sille ole siksi ehtinyt kehittyä varsinaista rangaistuskäytäntöä. Avatakseni säännöksen merkitystä esittelen työssäni myös sitä, kuinka rikosnimikettä on sovellettu käytännössä.

Vuonna 1999 seksuaalirikosluku uudistettiin kokonaisvaltaisesti, mutta sen jälkeen tähän päivään mennessä seksuaalirikoksia koskevia säännöksiä on uudistettu yksitellen useita kertoja siten, ettei yksikään säännöksistä ole samanmuotoinen kuin vuonna 1999 voimaan tulleet säännökset. Vuonna 2014 voimaan tulleiden uudistusten yhteydessä todettiin, että seksuaalirikoksia koskeva rikoslain 20 luku on uudistettu kokonaan ja uusia merkittäviä uudistuksia ei ole näkyvissä (LaVM 4/2014 vp, 3). Tästä huolimatta seksuaalirikoslukuun tuotiin vielä törkeää lapsenraiskausta koskeva säännös ja on mielenkiintoista, mikä tämän aiheutti. Tällä hetkellä valmistellaan rikoslakiin uudistusta, jonka myötä raiskaus määriteltäisiin suostumuksen puutteen kautta (KAA 2/2019 vp). Tämä prosessi on kuitenkin vasta alkuvaiheessaan.

Valitsin aiheen siksi, että olen itse kiinnostunut lainsäädännöstä ja mielestäni uudistus oli tarpeellinen. On tärkeää, että poliisit ovat tietoisia voimassa olevasta lainsäädännöstä ja siitä, mitä se pitää sisällään. Tutkimuksestani voi olla hyötyä myös muille lainsoveltajille. Säännösteksti itsessään ei välttämättä avaa uuden nimikkeen tarkoitusta täysin ja siksi onkin tärkeää, että uudistusta taustoitetaan ja sen merkitystä avataan. Esimerkiksi rikostutkinnassa on tärkeää tuntea rikosten tunnusmerkit ja myös valvonta- ja hälytyssektorilla tietämyksestä on apua. Säännös yhdistää kaksi tunnusmerkistöä ja jotta sen sisällön ymmärtää, on ymmärrettävä, kuinka säännökset nivoutuvat toisiinsa ja mitä näiden rikosten tunnusmerkit pitävät sisällään. Lisäksi säännöksen soveltamisen kannalta on

merkityksellistä myös se, minkä vuoksi säännös on koettu tarpeelliseksi. Jotta säännöstä osataan soveltaa tarkoituksenmukaisesti, on ymmärrettävä, mitä uudistuksella haluttiin saada aikaan.

Tutkimuskysymyksiäni ovat:

1. Millaisia taustatekijöitä lakiuudistuksella on?
2. Mitkä olivat uudistuksen tavoitteet ja mitä haluttiin saada aikaan?
3. Mitä törkeä lapsenraiskaus -säännös tarkoittaa käytännössä?
4. Millaisia samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia Suomen ja Ruotsin lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevassa lainsäädännössä on?

Työssäni jätän käsittelyn ulkopuolelle raiskauksen, lapsen seksuaalisen hyväksikäytön sekä niiden törkeiden muotojen yritykset, sillä joko törkeän raiskauksen tai törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön jäädessä yrityksen asteelle törkeä lapsenraiskaus -nimike ei tule kysymykseen. Vertaillen Suomen ja Ruotsin lainsäädäntöä pidän silmällä erityisesti törkeimpiä lapsiin kohdistuneita seksuaalirikoksia ja jätän käsittelyn ulkopuolelle esimerkiksi seksuaalipalvelujen ostamisen nuorelta sekä lapsen houkuttelemisen seksuaalisiin tarkoituksiin. Tutkimukseni keskittyy erityisesti tekoihin, joissa lapsen kanssa ollaan sukupuoliyhteydessä tai tehdään lapselle muu seksuaalisesti olennainen teko. Tutkimukseni kannalta ei myöskään olisi mielekästä vertailla ja analysoida aikuisiin kohdistuvia seksuaalirikoksia ja siksi olen rajannut nekin tutkimukseni ulkopuolelle.

## 1.2 Aikaisemmat tutkimukset

Seksuaalirikoksia, niin lapsiin kuin aikuisiin kohdistuvia, on tutkittu vuosien saatossa monella eri tavalla. Poliisiammattikorkeakoulussa on tutkittu (Fagerlund ym.) lapsien väkivaltakokemuksia sekä seksuaalirikosten tutkimista. Lisäksi Irene Houtsonen sekä Akseli Kaasalainen ovat tehneet opinnäytetyön vuoden 2014 seksuaalirikoslain uudistuksesta. Wilma Lamminpää on opinnäytetyössään tutkinut lapsen houkuttelemista seksuaaliseen tarkoituksiin Internetissä (grooming). Myös muualla seksuaalirikoksia on tutkittu paljon, mutta viimeaikaista laajamittaisempaa tutkimusta esimerkiksi seksuaalirikosten rangaistuskäytännöstä ei ole saatavilla. Veera Keski-Keturi on tehnyt pro gradu -tutkielman rangaistuksen mittaamisesta sekä rangaistuskäytännöstä lapsiin kohdistuvissa seksuaalisissa hyväksikäyttör rikoksissa ja tarkastellut tutkimuksessaan erityisesti hovi oikeuksien rangaistuskäytäntöä. Lisäksi Riku Olli on tutkinut raiskausrikosten rangaistuskäytäntöä ja kvalifiointiperusteita, sekä kiinnittänyt huomiota myös lapsiin kohdistuneisiin raiskausrikoksiin.

Törkeää lapsenraiskausta ei ole vielä ehditty tutkia lainkaan, mutta siihen liittyvistä törkeästä raiskauksesta sekä törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä on saatavilla oikeuskirjallisuutta sekä tilastollista tietoa. Minna Kimpimäki on kirjoittanut artikkelin otsikolla ”*Sukupuoliyhteys lapsen kanssa – raiskaus vai ei?*”. Artikkelin on kirjoitettu, kun törkeää lapsenraiskausta koskevaa lakia vasta suunniteltiin. Artikkelissaan Kimpimäki pohtii muun muassa raiskaussäännöksen sekä lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevien säännösten suojaamia oikeushyviä ja säännösten suhdetta toisiinsa. (Kimpimäki 2018.)

### 1.3 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytteeni on oikeustieteellinen tutkimus, jossa sovellan oikeusvertailun, oikeusteorian sekä lainopin tutkimusalojen metodeja. Tutkimuksessani tutustun seksuaalirikoksia koskevaan oikeuskirjallisuuteen, voimassa oleviin säännösiin, lakien esitöihin sekä oikeuskäytäntöön, kuten Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksiin sekä käräjä- ja hovioikeuksien julkisiin tuomioihin. Oikeustieteellinen tutkimus sisältää erilaisia tutkimusaloja, joita ovat lainoppi eli oikeusdogmatiikka, oikeushistoria, oikeussosiologia, oikeuslingvistiikka, oikeuspsykologia ja -psykiatria, oikeusvertailu sekä oikeusteoria.

On tärkeää erottaa käsitteet laki ja oikeus toisistaan. Oikeudellisessa kielessä sana laki merkitsee säädöstä, eli yksittäistä pykälää. Sana oikeus sen sijaan merkitsee normijärjestelmää tai yksittäistä normia. Normi on sääntö, jonka perusteella teot voidaan jakaa esimerkiksi käskettyihin, kiellettyihin, sallittuihin sekä suositeltuihin (Tieteen termipankki). Oikeus on sekä valtajärjestys että normijärjestelmä. Oikeus- ja yhteiskuntatodellisuus ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja valtasuhteet heijastuvat kaikille oikeudenaloille. Oikeudellisia ilmiöitä ei ole mahdollista selittää tietyllä yhteiskunnallisella tekijällä, sillä yhteiskunnalliset tekijät, oikeus sekä yhteiskunnan ideologiat ovat jatkuvasti vuorovaikutuksessa eikä siten yhtä tekijää voida nostaa ylitse muiden jonkin oikeudellisen muutoksen taustaksi. (Aarnio 1989, s. 15-17.)

Oikeustieteellinen tutkimus on nimensä mukaisesti oikeuden tutkimista. Aarnion mukaan oikeustieteessä selvitetään voimassa olevien säännösten sisältöä. Pääpaino tutkimuksessa on oikeussääntöjen sisällön selvittämisessä ja perusoletus on, että tutkittava säännös on voimassa. (Aarnio 1989, s. 47.) Hirvonen jakaa oikeustieteen kolmeen eri osa-alueeseen: lainoppiin, oikeusteoriaan ja oikeuden yleistieteisiin. Hirvosen mukaan oikeustiede tutkii kaikkia oikeudellisia ilmiöitä eikä vain voimassa olevaa säännöstä ja vallitsevia oikeuskäytäntöjä. (Hirvonen 2011, 21.)

#### 1.3.1 Lainoppi

Lainopissa eli oikeusdogmatiikassa tutkitaan voimassa olevien säännösten sisältöä eli tulkitaan säännösten merkitystä. Lainoppi myös itse systematisoi, eli jäsentee voimassa olevaa oikeutta. Ymmärtääkseen säännöksen sisältöä on tunnettava sen suhde toisiin säännöksiin ja lisäksi on perehdyttävä oikeuslähdemateriaaliin. Lähdemateriaali auttaa ymmärtämään, miksi säännöstä on tulkittava tietyllä tavalla. (Aarnio, 1988, s. 48.) Lainoppi tekee sekä normikannanottoja että tulkintakannanottoja. Väite siitä, mikä säännös on voimassa olevaa lainsäädäntöä, on normikannanotto ja väitteet säännöksen sisällöstä ovat tulkintakannanottoja. Näitä kahta ei voi kuitenkaan täysin erottaa toisistaan. Lainopissa tulkitaan oikeusnormeja ja materiaalina käytetään oikeusnormilauseita. Oikeusnormilause merkitsee säännöksessä lukevaa tekstiä ja oikeusnormi on se sääntö, joka tekstillä tuodaan ilmi. Lainoppi punnitsee lisäksi oikeusperiaatteita ja sovittaa niitä yhteen, joten se tuottaa myös punnintakannanottoja. Systematisoidessa keskeistä on tutkia ja jäsentellä eri käsitteitä, oikeusperiaatteita ja teoreettisia rakennelmia. Lainoppi ottaa kantaa siihen, kuinka normeja tulisi tulkita ja jäsentää. (Hirvonen 2011, 22-24.)

Lainopissa tutkimusmenetelmänä käytetään tulkintaa. Tulkintaa ohjaa ja rajoittaa erilaiset oikeuslähteet ja tulkintaperiaatteet. Tulkinta on kuitenkin osattava perustella oikein, eikä se voi olla millainen hyvänsä (Aarnio 1989, 49). Tutkijan on perusteltava oikeudellisia lähteitä hyödyntäen, miksi juuri se tulkinta, johon hän on päätenyt, on oikea. Perusteluina voidaan käyttää esimerkiksi lainvalmistelutöitä ja ennakkotapauksia. Tulkintaa tehdessä on huomioitava, että joillakin lakiteksteissä ilmenevillä sanoilla on erityinen oikeudellinen merkitys, joka eroaa arkikielessä käytetystä sanan merkityksestä. Tämä merkitys tutkijan on ensin selvitettävä ja pitäydyttävä oikeudellisessa merkityksessä. Tutkijan on myös selvitettävä, millaista tulkintamenetelmää on hyödynnettävä, sillä eri menetelmillä lopputulokset ovat erilaisia. Oikeuslähteoppi on myös yksi lainopillisen tutkimuksen tekijän keskeisistä työkaluista. (Hirvonen 2011, 39-41 ja 56).

### 1.3.2 Oikeusteoria ja oikeusvertailu

Oikeusteoria on monisyinen tutkimusala ja sen alla voidaan tutkia useita eri asioita. Oikeusteoria on oikeiden ja oikeudellisten ilmiöiden teoreettista tarkastelua. Oikeusteoriassa voidaan tarkastella lainsäädäntöä, oikeudellisia ratkaisuja sekä oikeudellista tutkimusta. Oikeusteoreettisessa tutkimuksessa voidaan tarkastella esimerkiksi normien syntyä, vallitsevaa ratkaisukäytäntöä tai oikeustieteen tutkimusalojen teoriaa. (Aarnio 1988, 50 ja Hirvonen 2011, 27.)

Oikeusteoria antaa kokonaiskuvan oikeudesta, eli sen keskeisimmistä käsitteistä, normeista ja metodeista. Oikeusteorian kohteena ovat oikeuden ja oikeustieteen yleiset kysymykset. Oikeusteoreettisessa tutkimuksessa hyödynnetään filosofian, yhteiskuntatieteiden, lainopin sekä muiden humanististen tieteiden tutkimusmenetelmiä. Menetelmän valintaan vaikuttaa tutkijan omat tavoitteet ja lähtökohdat. (Hirvonen 2011, 27, 54 ja 56.)

Oikeusvertailu muistuttaa hieman oikeusdogmatiikkaa. Oikeusvertailu vertailee keskenään eri maiden oikeusjärjestelmiä eli esimerkiksi lainsäädäntöä ja oikeuskäytäntöjä. Oikeusvertailua voidaan käyttää joko itsenäisesti tai tukemaan oikeushistoriallista tai lainopillista tutkimusta. Oikeusvertailu auttaa ymmärtämään paremmin myös omaa oikeusjärjestelmää. Oikeusvertailussa voidaan käyttää monien eri tutkimusalojen menetelmiä, kuten lainopin, kielitieteen ja kulttuuritutkimuksen menetelmiä. (Hirvonen 2011, 54.)

### 1.4 Tutkimuksen rakenne ja eteneminen

Koska tutkimuksessani minua kiinnostaa muun muassa se, mitä törkeää lapsenraiskausta koskevan lakiuudistuksen taustalla on, tuntuu luonnolliselta aloittaa uudistuksen taustoittamisesta. Samalla selvitän lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tilaa ennen uudistusta saadakseni käsityksen näiden rikosten yleisyydestä.

Käsittelmäni rikosnimikkeeseen, törkeään lapsenraiskaukseen, liittyy kahden eri rikoksen tunnusmerkistöt, joten minun on ensin avattava nämä erikseen. Perusteellinen tunnusmerkistöjen selvittäminen mahdollistaa säännöksen ymmärtämisen sekä vertailun Ruotsin lapsiin kohdistuneita seksuaalirikoksia koskeviin säännöksiin.

Tunnusmerkistötekijöitä avatessani käytän erilaisia oikeustapauksia apunani konkretisoimaan säännösten merkitystä ja soveltamisalaa. Tällä tavalla rakennan hiljalleen pohjaa törkeä lapsenraiskaus -säännöksen tarkoitukselle ja tulkinnalle. Oikeusvertailun mahdollistamiseksi avaan työssäni myös Ruotsin lainsäädäntöä ja käytän samalla tavalla apunani niin oikeustapauksia kuin lainesitöitäkin.

## 2 VAIKUTTAVAT TEKIJÄT LAKIUUDISTUKSEN TAUSTALLA

Vuonna 2013 tehdyn lapsiuhritutkimuksen mukaan noin 4 %:lla yhdeksäsluokkalaisista tytöistä ja noin prosentilla yhdeksäsluokkalaisista pojista oli seksuaaliseksi hyväksikäytöksi luokiteltavia kokemuksia. Vuonna 2008 tällaisia kokemuksia oli noin 7 %:lla tytöistä ja noin prosentilla pojista. Vuonna 1988 tehdyn tutkimuksen mukaan seksuaaliseksi hyväksikäytöksi luokiteltavia kokemuksia oli noin 14 %:lla yhdeksäsluokkalaisista tytöistä ja 5 %:lla yhdeksäsluokkalaisista pojista. Nämä tulokset vaikuttaisivat viittaavan siihen, että lapsiin kohdistuneet hyväksikäyttöririkokset olisivat vähenemässä. Tutkimuksessa seksuaaliseksi hyväksikäytöksi määriteltiin teot, joissa toinen osapuoli oli vähintään viisi vuotta kyselyyn vastaajaa vanhempi ja teko sisälsi joitakin seuraavista: sukupuolielimen paljastaminen, sukupuolielinten koskettelu vaatteiden päältä tai vaatteiden alta, yhdynnän jäljittely tai yhdyntä. Mikäli teko sisälsi pakkoa tai väkivaltaa, se luokiteltiin automaattisesti seksuaaliseksi hyväksikäytöksi seksuaalisen teon muodosta huolimatta. Suurin osa teoista tehdään koskettelemalla ja vuonna 2013 hieman yli prosentti yhdeksäsluokkalaisista tytöistä ilmoitti olleensa yhdynnässä aikuisen kanssa. (Fagerlund ym. 2014, 77, 82-83.)

Ohessa olevasta Tilastokeskuksen taulukosta selviää, minkä verran epäiltyjä raiskauksia, törkeitä raiskauksia, lapsen seksuaalisia hyväksikäyttöjä, törkeitä lapsen seksuaalisia hyväksikäyttöjä sekä näiden yrityksiä on tullut viranomaisten (Poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos) tietoon vuosina 2010-2018. Taulukosta ei käy ilmi, kuinka monesta rikoksesta on annettu tuomio tai kuinka moni on edennyt syyteharkintaan.

### *Viranomaisten tietoon tulleet rikokset vuosina 2010-2018*

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Yhteensä									
Viranomaisten tietoon tulleet rikokset									
Raiskaus 20:1§1-2	354	637	661	635	760	746	857	918	1 072
Raiskauksen yritys 20:1§4	134	152	124	123	91	111	119	106	116
Törkeä raiskaus 20:2§1/1-5	29	38	37	33	52	117	123	126	156
Törkeän raiskauksen yritys 20:2§2	1	1	0	0	2	6	8	6	6
Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö 20:6§1-2	926	1 130	1 089	1 009	890	868	867	817	905
Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yritys 20:6§3	94	138	94	250	75	45	38	55	48
Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö 20:7§1/1-2	82	412	363	390	437	297	320	290	412
Lapsen törkeän seksuaalisen hyväksikäytön yritys 20:7§2	0	2	20	6	13	15	17	6	8

*Lähde: Rikos- ja pakkokeinotilasto, Tilastokeskus*

## 2.1 Kansainväliset sopimukset:

### 2.1.1 Lanzaroten sopimus

Vuonna 2011 Suomi allekirjoitti Euroopan neuvoston yleissopimuksen lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan. Sopimus on tehty Lanzarotella ja siksi kyseistä sopimusta kutsutaankin Lanzaroten sopimukseksi. Lanzaroten sopimus on tullut voimaan Suomessa 1.10.2011. Lanzaroten sopimuksen allekirjoittaneet maat ovat sitoutuneet täyttämään artikloista ilmenevät vaatimukset. (SopS 88/2011, 1-2.)

Lanzaroten sopimuksen artikla 27 asettaa vaatimukseksi, että sopimuksella kriminalisoiduista rikoksista on mahdollista rangaista tehokkain, suhteellisin ja varoittavin rangaistuksin niiden vakavuus huomioiden. Tämän mahdollistamiseksi sopimusmaiden on ryhdyttävä tarpeellisiin lainsäädäntö- sekä muihin toimenpiteisiin. (SopS 88/2011, 19.)

Artiklan 18 mukaan Lanzaroten sopimus velvoittaa säätämään rangaistaviksi muun muassa seuraavat teot:

- seksuaalisen kanssakäymisen sellaisen lapsen kanssa, joka ei ole täyttänyt vielä säädettyä seksuaalisen toiminnan laillista ikää (suojaikäraja)
- seksuaalisen kanssakäymisen lapsen kanssa tilanteissa
  - joissa käytetään väkivaltaa, sen uhkaa tai pakottamista.
  - joissa käytetään hyväksi luottamukseen, määräysvaltaan tai vaikutusvaltaan perustuvaa asemaa lapseen nähden (myös perheen sisällä), tai
  - joissa käytetään hyväksi lapsen erityistä haavoittuvuutta, esim. henkinen tai fyysinen vammaisuus tai riippuvuusasema (SopS 88/2011, 13).

Lanzaroten sopimuksen artikla 28 velvoittaa sopimusmaita ottamaan huomioon seuraavat olosuhteet raskauttavina, siltä osin, kun ne eivät jo ole osana rikoksen tunnusmerkistöä, kun määrätään rangaistusta edellä kuvailemistani rikoksista. Näitä artiklassa 28 lueteltuja raskauttavia olosuhteita ovat:

- rikos vahingoitti vakavasti uhrin fyysistä tai henkistä terveyttä;
- rikosta edelsi tai siihen liittyi kidutusta tai vakavaa väkivaltaa;
- rikoksen kohteena oli erityisen haavoittuva uhri;
- rikoksentekijä oli perheen jäsen, asui lapsen kanssa tai käytti väärin valta-asemansa;
- rikoksen tekivät useat henkilöt yhdessä;
- rikos on tehty rikollisen järjestön osana;
- rikoksentekijä on aikaisemmin tuomittu samanlaisista rikoksista (SopS 88/2011, 28.)

### 2.1.2 Istanbulin sopimus

Vuonna 2015 Suomi allekirjoitti Euroopan yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta. Yleissopimus laadittiin Istanbulissa, joten

sopimusta kutsutaan Istanbulin sopimukseksi. Istanbulin sopimus tuli Suomessa voimaan 1.8.2015. (SopS 53/2015, 1.)

Istanbulin sopimuksen artiklan 36 mukaisesti sopimus edellyttää, että sopimusmaat huolehtivat siitä, että seuraavat teot on säädetty rangaistavaksi:

- *seksuaalinen tunkeutuminen toisen henkilön emättimeen, peräsuoleen tai suuhun jonkin ruumiinosan tai esineen avulla ilman tämän henkilön suostumusta;*
- *muu toiseen henkilöön ilman tämän suostumusta kohdistuva seksuaalinen teko;*
- *toisen henkilön saattaminen ilman hänen suostumustaan seksuaalisiin tekoihin kolmannen henkilön kanssa.* (SopS 53/2015, 20.)

Istanbulin sopimuksen 36 artikla edellyttää lisäksi, että henkilön on annettava suostumuksensa seksuaaliseen kanssakäymiseen vapaaehtoisesti ja tämä on arvioitava kulloinkin vallinneiden olosuhteiden mukaan.

Istanbulin sopimuksen artiklan 46 mukaan rangaistusta mitattaessa muun muassa edellä mainituista rikoksista on otettava raskauttavina huomioon seuraavat seikat, mikäli ne eivät jo kuulu kyseessä olevan rikoksen tunnusmerkistöön;

- a) *rikoksen on kohdistanut entiseen tai nykyiseen kansallisessa laissa tunnustettuun puolisoon tai kumppaniin perheen jäsen, uhrin kanssa yhdessä asuva henkilö tai valta-asemaansa väärin käyttänyt henkilö;*
- b) *rikos tai toisiinsa liittyvät rikokset on tehty toistuvasti;*
- c) *rikos on kohdistettu henkilöön, jonka erityiset seikat ovat tehneet haavoittuvaksi;*
- d) *rikos on kohdistettu lapseen tai tehty lapsen läsnä ollessa;*
- e) *rikoksen on tehnyt kaksi tai useampia henkilöitä yhdessä;*
- f) *ennen rikosta tai sen yhteydessä on käytetty erityisen raakaa väkivaltaa;*
- g) *rikos on tehty käyttämällä aseita tai uhkaamalla aseella;*
- h) *rikoksesta on aiheutunut uhrille vakavaa ruumiillista tai henkistä haittaa;*
- i) *rikoksentekijä on aiemmin tuomittu samanlaisesta rikoksesta.* (SopS 53/2015, 24-25.)

### **2.1.3 Lakialoitteet**

Sipilän hallitusohjelmassa tavoitteeksi asetettiin sen varmistaminen, että rikoksista tuomittavat rangaistukset ovat oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen. Tässä yhteydessä mainittiin erityisesti törkeät lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset ja niiden rangaistustaso. (Hallitusohjelma 2015, 37.)

Kansalaisaloitteessa KAA 3/2015 vp ehdotettiin, että törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vähimmäisrangaistus korotettaisiin vuodesta kahteen vuoteen. Esityksessä vedottiin siihen, että kun vähimmäisrangaistus on vuosi vankeutta, rangaistuksia on mahdollista tuomita ehdollisina, jolloin tekijä voi jatkaa rikollista toimintaansa. Suomen rangaistuskäytäntöä pidettiin liian lievänä ja aloitteen mukaan tuomiot eivät vastaa kansalaisten oikeustajua. (KAA 3/2015 vp, 1-2.)

Lakialoitteella LA 21/2015 vp haettiin törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vähimmäisrangaistuksen korottamista vuodesta kahteen vuoteen vankeutta. Perusteluissa mainittiin muun muassa se, että kun vähimmäisrangaistus on vuosi vankeutta, vankeusrangaistus on mahdollista tuomita ehdollisena. Ehdollisen tuomion ei katsottu olevan oikeasuhtainen törkeästä lapseen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta. Esiin nostettiin muutama vakava tapaus törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, joista tekijä oli tuomittu alle kahden vuoden mittaiseen ehdolliseen vankeuteen. Lisäksi aloitteessa vedottiin siihen, että lapset ovat puolustuskyvyttömämpiä kuin aikuiset, hyväksikäyttö on usein pitkään jatkuvaa, tekijöillä on useita uhreja ja rikoksia uusitaan melko usein. (LA 21/2015 vp, 1-2.)

Vuonna 2017 tehtiin myös aloite RL 20 luvun 1 §:n muuttamisesta. Esityksessä huomautettiin, että Suomen oikeuskäytännön perusteella lainsäädännössä ei riittävässä määrin huomioida tilanteita, jossa lapsi joutuu seksuaalirikoksen uhriksi. Aloitteessa vedottiin erityisesti Pirkanmaan käräjäoikeuden 10.3.2017 antamaan ratkaisuun tapauksesta, jossa vastaaja oli ollut sukupuoliyhteydessä ja tehnyt seksuaalisia tekoja 10-vuotiaalle tytölle. Syyttäjähä haki tuomiota törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ohella törkeästä raiskauksesta, mutta tekijä sai tuomion ainoastaan törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Aloitteen mukaan lähtökohtana tulisi olla se, että teot, joissa tekijä on sukupuoliyhteydessä lapsen kanssa, tulisi automaattisesti tulkita raiskauksiksi lapsen nuoren iän perusteella. Lapsen nuori ikä ja kehittymättömyys siis rinnastettaisiin RL 20:1 2 momentissa tarkoitettuun puolustuskyvyttömään tilaan. (LA 19/2017 vp, 1-4.)

Lakialoitteessa LA 96/2017 vp esitettiin, että törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön nimike muutettaisiin lapsenraiskaus-nimikkeeksi ja teosta säädettyä vähimmäisrangaistusta korotettaisiin vuodesta kahteen ja puoleen vuoteen. Kahden ja puolen vuoden vähimmäisrangaistusta perusteltiin siten, että sen myötä törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä ei enää olisi mahdollista tuomita ehdollisia vankeusrangaistuksia. Perusteluiden osalta aloitteessa viitattiin pääosin KAA 3/2015 vp:hen sekä LA 21/2015 vp:hen. Lisäksi aloitteessa korostettiin, että lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset ovat erittäin vahingollisia ja vähimmäisrangaistuksen korottaminen sekä nimikkeen muuttaminen lapsenraiskaukseksi kuvastaisivat paremmin tällaisten tekojen vakavuutta ja paheksuttavuutta. (LA 96/2017 vp, 1-2.)

Myös lakialoitteen LA 18/2018 vp tavoitteena oli saada lapsen nuoresta iästä johtuvan kypsyttömyyden hyväksikäyttö raiskauksen tunnusmerkistöön. Koska lapsen nuorta ikää ei oikeuskäytännössä ole pidetty RL 20:1.2 tarkoitettuna muuna avuttomana tilana, lapsen nuoresta iästä johtuva kypsyttömyyden hyväksikäyttö tulisi tuoda yhdeksi tunnusmerkistötekijäksi. Tunnusmerkistön täyttymiseksi vaadittaisiin, että lapsi olisi henkisen kypsyttömyytensä vuoksi kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan ja että tätä hyväksikäyttäen tekijä olisi sukupuoliyhteydessä uhrin kanssa. (LA 18/2018 vp, 1-2.) Tätä kautta törkeät lapsen seksuaaliset hyväksikäytöt arvioitaisiin lisäksi raiskauksina ja kokonaistörkeyden täytyessä sen törkeänä tekemuotona.

Vaikka luvut näyttäisivät osoittavan seksuaalirikosten määrän olevan kasvussa, kysymys on todennäköisemmin siitä, että rikoksia ilmoitetaan enemmän ja kiinnijäämisriski sekä viranomaiskontrolli on kasvanut (Fagerlund ym. 2014, 83).

#### **2.1.4 Kansalaisten oikeustaju**

Oikeusministeriö teetti tutkimuksen Helsingin yliopistolla kansalaisten oikeustajusta ja tutkimus valmistui vuonna 2017. Väestövastaajia osallistui tutkimukseen 1 251 ja käräjäoikeuden tuomareita 192. Väestövastaajien näkemykset kartoitettiin haastattelu-tutkimuksella ja tuomareiden näkemykset erillisellä tuomarikyselyllä. Tutkimuksessa vastaajille kuvattiin samat seitsemän erilaista rikostapausta. Yksi tapauksista koski sukupuoliyhteyttä lapsen kanssa (lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö) ja yksi sukupuoliyhteyttä nukkuvan kanssa ja pakottamalla (raiskaus). Esimerkkinä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä oli tapaus, jossa 22-vuotias mies tapaili 14-vuotiasta tyttöä ja oli tämän kanssa sukupuoliyhteydessä useamman kerran (Kääriäinen 2017, 12-13). Muita tarkastelussa olleita rikoksia olivat: väkivalta lähisuhteessa, päihtyneenä ajaminen, väkivalta julkisella paikalla, verojen tahallinen kiertäminen sekä huumausaineiden maahantuonti ja myynti. Väestövastaajien tuli määrätä rikoksesta sopivaksi katsomansa rangaistus ja tuomareita taas pyydettiin määräämään rangaistuskäytännön mukainen rangaistus. (Kääriäinen 2017, 1-2.)

Tutkimuksessa havaittiin, että väestö tuomitsisi viidessä tapauksessa seitsemästä ankarammin kuin tuomarit. (Kääriäinen 2017, 24) Keskimäärin tuomareita ankarammin väestö suhtautui muun muassa sukupuoliyhteyteen lapsen kanssa. Valtaosa tuomareista olisi antanut ehdollisen vankeusrangaistuksen, kun taas suurin osa väestöstä olisi antanut ehdollista vankeutta ankaramman tuomion. Väestövastaajista ehdotonta vankeutta teosta olisi tuominut noin kaksi kertaa suurempi osa kuin tuomareista. (Kääriäinen 2017, 13, kuvio 4.)

Tutkimuksen valmistuttua Oikeusministeriö laati arvion mahdollisista lainsäädännön kehitystarpeista muun muassa seksuaalirikosten kohdalla. Arviossa todettiin, että vuosien 2011 ja 2014 uudistuksien jälkeen ei ole tutkimustietoa niiden vaikutuksesta rangaistuskäytäntöön, joten ensisijaisesti nämä vaikutukset tulisi selvittää ennen kuin tehdään uusia muutoksia lainsäädäntöön. Kuitenkin julkaisussa tehtiin kaksi muutosehdotusta siltä varalta, että lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistuksia haluttaisiin kiristää johtuen niiden paheksuttavuudesta ja vahingollisuudesta. Toinen ehdotuksista oli yhden rikosnimikkeen (törkeä lapsenraiskaus) tuominen rikoslakiin koskemaan niitä tapauksia, joissa törkeä raiskaus ja törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tulevat sovellettaviksi samanaikaisesti. (Oikeusministeriön julkaisu 7/2018, 91-92.) Tämän pohjalta laadittiin hallituksen esitys HE 212/2018 vp.

## 3 SUOMEN SÄÄNTELYÄ LAPSIIN KOHDISTUVISTA SEKSUAALIRIKOKSISTA

### 3.1 Seksuaalinen teko

Seksuaalinen teko määritellään rikoslain 20 luvun 10 §:n 2 momentissa (27.6.2014/509). Määritelmän mukaan rikoslaissa seksuaalisella teolla tarkoitetaan tekoa, joka on seksuaalisesti olennainen osapuolet sekä teko-olosuhteet huomioon ottaen. Seksuaalinen teko kattaa monenlaisia tekotapoja, joista on lueteltu esimerkkejä esimerkiksi hallituksen esityksessä 282/2010 vp. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tekotapoja voivat esimerkiksi olla:

- *lapsen houkutteleva katsomaan masturbointia, yhdyntää tai pornografisia elokuvia*
- *seksuaalisesti latautuneiden tapahtumien kertominen lapselle,*
- *seksuaalisväritteisten tekstiviestien, sähköpostien ja kirjeiden lähettäminen lapselle,*
- *lapsen saaminen toimimaan seksuaalisväritteisellä tavalla vastaajan seurattessa lapsen toimintaa --*
- *vastaajan sukupuolielinten näyttäminen lapselle (myös web-kameran välityksellä),*
- *pornografisten kuvien näyttäminen,*
- *itsetyydytystä kuvaavien eleiden esittäminen,*
- *lapsen suuteleva -- ja*
- *muussa yhteydessä normaaliin kanssakäymiseen tai lapsen hoitamiseen kuuluvat lapsen halaaminen, nostelu, syliin ottaminen, kylvettäminen ja riisuminen sekä perhepiirissä tapahtunut alasti kulkeminen, kun ne ovat tapahtuneet esimerkiksi lapsen sukupuolielinten koskettelun tai muun seksuaalisen teon yhteydessä. (HE 282/2010 vp, s. 11.)*

Aikaisemmin seksuaalisen teon määritelmässä oli vaatimus siitä, että tekijä tavoittelee teollaan seksuaalista tyydytystä tai kiihotusta. Tämä vaatimus poistettiin lailla 540/2011, sillä tällaisen tavoitteen näyttäminen on haasteellista ja lisäksi katsottiin, että vaatimuksen vuoksi jotkin sellaiset teot, jotka katsotaan lapsen seksuaaliselle kehitykselle vahingollisiksi, jäävät kuitenkin seksuaalirikoksia koskevien säännösten soveltamisen ulkopuolelle. (HE 282/2010 vp, 8-9) Hallituksen esityksen mukaan lapsen seksuaalisen hyväksikäytön säännösten on kuitenkin ensisijaisesti tarkoitus suojella lasta häntä vahingoittavilta seksuaalisilta teoilta (HE 6/1997 vp, 181.).

### 3.2 Seksuaalisesti olennainen

Lähtökohtaisesti teon seksuaalinen olennaisuus arvioidaan objektiivisesti ulkoisesti havaittavissa olevien seikkojen perusteella. Seksuaalista olennaisuutta arvioitaessa otetaan

kuitenkin huomioon tekijä, teon kohde sekä teko-olosuhteet. Se, mikä on seksuaalisesti olennaista, vaihtelee kuitenkin muun muassa kulttuurin, henkilöiden iän, henkilöiden välisen suhteen sekä roolin mukaan. (Matikkala 2018, 127.) Hallituksen esityksessä mainitaan, että seksuaalisesti olennainen teko edellyttää yleensä sukupuolielimiin kohdistuvaa tekoa pienen lapsen ollessa kyseessä, kun taas kypsemmän lapsen tai nuoren kohdalla myös muunlainen koskettelu voi olla seksuaalisesti olennaista. Lisäksi seksuaalisesti olennaista voi olla lapsen saaminen masturboimaan tekijää tai itseään sekä lapsen houkutteleva katsomaan masturbointia tai yhdyntää. (HE 6/1997 vp, 181.)

Kuitenkaan kaikkea sukupuolielimiin kohdistuvaa koskettamista ei voida pitää seksuaalisesti olennaisena tai seksuaalisena tekona. Esimerkiksi pienen lapsen hoitoon liittyviä toimenpiteitä ei voida pitää seksuaalisina tekoina, mikäli lapsi on sen ikäinen, että tällaiset toimenpiteet ovat vielä tarpeellisia ja toimenpiteen tehnyt on lapsen huoltaja tai muu hoidosta vastaava. Lisäksi sukupuolielimien alueelle kohdistunut teko voi tulla arvioitavaksi myös muuna kuin seksuaalisena tekona, kuten esimerkiksi pahoinpitelynä tai muuna väkivaltarikoksena. Esimerkkinä voisi olla tilanne, jossa alle 16-vuotiaasta poikaa pahoinpidellään julkisella paikalla ja samassa yhteydessä tätä otetaan kiinni sukupuolielimen alueelta vaatteiden päältä. Tällaisessa tilanteessa koskettamista ei voida pitää seksuaalisesti olennaisena. (Ojala 2012, 82-83.)

Aiemmin mainitsin, että teon seksuaalisuutta ja vahingollisuutta arvioitaessa on otettava huomioon myös kulttuurien väliset eroavaisuudet. Kulttuurien eroavaisuudet mahdollistavat hieman harkinnanvaraa seksuaalisen teon tulkinnan suhteen, edellyttäen että teko on normaali ja hyväksyttävä vieraassa kulttuurissa. Tätä rajoittaa kuitenkin se, ettei vieraan ja suomalaisen kulttuurin sekä seksuaalirikosten tulkintakäytännön välille saa syntyä liian suurta ristiriitaa. Lapsi suhteuttaa kokemaansa ympärillään olevaan yhteiskuntaan ja sen tapoihin ja mikäli teko poikkeaa paljon siitä, mitä muu yhteiskunta pitää hyväksyttävänä, voi se vahingoittaa lasta. (Ojala 2012, 84-85.)

### 3.3 Sukupuoliyhteys

Laissa tarkoitetun sukupuoliyhteyden käsite eroaa jonkin verran siitä, millaiseksi arkikielessä sukupuoliyhteys ymmärretään. Määritelmäsäännöksen RL 20:10 1 momentin (27.6.2014/509) mukaan sukupuoliyhteydellä tarkoitetaan sukupuolielimellä tehtävää tai sukupuolielimeen tai peräaukkoon kohdistuvaa seksuaalista tunkeutumista toisen kehoon tai toisen sukupuolielimen ottamista omaan kehoon. Sukupuoliyhteydeksi voidaan katsoa niin vaginaalinen, oraalinen kuin anaalinenkin sukupuoliyhteys. Esitöissä mainitaan, että kehoon tunkeutumisen on kuitenkin oltava seksuaalista, eli sen on kohdistuttava sukupuolielimeen tai se on tehtävä sukupuolielimellä. Mikäli tällainen tunkeutuminen tapahtuu esineellä, myös se on katsottava sukupuoliyhteydeksi. (HE 6/1997 vp, s. 188.) Vuoden 2014 uudistuksen myötä sukupuoliyhteydeksi katsotaan myös tunkeutuminen peräaukkoon muulla kuin sukuelimellä, eli esimerkiksi sormella tai esineellä (HE 216/2013 vp, 63).

Koska määritelmäsäännöksessä on vaatimus tunkeutumisesta toisen kehoon, sukupuoliyhteydeksi ei voida katsoa sitä, että sukupuolielimet vain koskettavat toisiaan (HE

216/2013 vp, 12). Lakivaliokunnan mietinnössä huomautettiin, että lain on oltava neutraali sukupuolen suhteen, sillä sekä tekijöinä että uhreina voi olla niin miehiä kuin naisiakin. Tästä syystä sukupuoliyhteyden määritelmään oli lisättävä sukupuolielimen ottaminen omaan kehoon. Tunkeutujan ei välttämättä tarvitse olla rikoksen tekijä, vaan on myös mahdollista, että toinen pakotetaan tunkeutumaan tekijän kehoon, jolloin myös kyseessä on sukupuoliyhteys. (LaVM 4/2014 vp, 8.) Tunkeutumisella on oltava seksuaalinen luonne, mikä tarkoittaa sitä, että teon tulisi olla ainakin toisen osapuolen näkökulmasta seksuaalinen. Tämän vuoksi sukupuoliyhteydeksi ei välttämättä voida katsoa sellaista esineellä peräaukkoon tai sukupuolielimeen tapahtuvaa tunkeutumista, jossa on ainoastaan pahoinpitelytarkoitus. Myöskään esimerkiksi lääketieteellisiä toimenpiteillä ei katosta olevan seksuaalista luonnetta. (Matikkala 2018, 125-127.)

### 3.4 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

*Joka koskettelemalla tai muulla tavoin tekee kuuttatoista vuotta nuoremmalle lapselle seksuaalisen teon, joka on omiaan vahingoittamaan tämän kehitystä, tai saa tämän ryhtymään sellaiseen tekoon, on tuomittava lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. (12.4.2019/486)*

*Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomitaan myös se, joka on sukupuoliyhteydessä kuuttatoista vuotta nuoremmalla lapsella, jos rikos ei 7 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla ole kokonaisuutena arvostellen törkeä. Lisäksi lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomitaan se, joka menettelee 1 momentissa tai edellä tässä momentissa tarkoitettulla tavalla kuusitoista mutta ei kahdeksantoista vuotta täyttäneen lapsen kanssa, jos tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa lapseen nähden sekä asuu lapsen kanssa samassa taloudessa.*

*Yritys on rangaistava. (RL 20:6 (20.5.2011/540))*

Rikoslain 20 luvun 6 §:ssä (20.5.2011/540) säädetään lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Rikoslain 6 §:n 1 momentin mukaan lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön syyllistyy henkilö, joka tekee alle 16-vuotiaalle lapselle sellaisen seksuaalisen teon, joka on omiaan vahingoittamaan lapsen kehitystä tai saa lapsen ryhtymään tällaiseen tekoon.

Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistöllä on kolme edellytystä, joista ensimmäinen on se, että kyseessä on seksuaalinen teko. Arvioitaessa, onko kyseessä seksuaalinen teko, on otettava huomioon teko ja sen olosuhteet kokonaisuudessaan. Toinen edellytys on se, että teko kohdistuu alle 16-vuotiaaseen lapseen tai vaihtoehtoisesti 16 mutta ei 18 vuotta täyttäneeseen lapseen tilanteissa, joissa tekijänä on lapsen vanhempi tai sellaiseen rinnastettavissa oleva henkilö ja joka asuu samassa taloudessa lapsen kanssa. Kolmas edellytys on, että teon voidaan katsoa olevan omiaan aiheuttamaan vahinkoa lapsen kehitykselle. (Ojala 2012, 88) Lain esitöissä mainitaan, että teon vahingollisuuden kannalta on olennaista henkilöiden keskinäisellä suhteella, iällä sekä muilla teko-olosuhteilla. Kyseisessä esityksessä huomautetaan myös, että teon seksuaalisuus ja sitä kautta sen

vahingollisuus on myös huomattavasti sidoksissa kulttuuriin ja perheen sisäisiin tapoihin. Eri kulttuureissa joillakin teoilla voi olla seksuaalinen lataus, kun taas toisissa ei samaan tekoon sellaista liity. (HE 6/1997 vp, 181 ja 188-189.)

Vaikka tunnusmerkistön täyttymisen vaatimuksena on, että teko on omiaan vahingoittamaan lapsen kehitystä, ei vahinkoseurausta kuitenkaan vaadita tunnusmerkistön täyttymiseksi. Lakivaliokunnan mietinnössä 3/1998 vp todetaan, että yleisesti voidaan ajatella, että lapsen kohdistettu seksuaalinen teko on aina vahingollinen lapselle. (LaVM 3/1998, 23) Hallituksen esityksessä korostetaan myös sitä, että seksuaalinen teko lapsen kanssa on aina lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä riippumatta siitä, onko lapsi halunnut seksuaalista kanssakäymistä tai jopa tehnyt aloitteen siitä. (HE 6/1997 vp, 182.)

Ilmaisulla ”on omiaan aiheuttamaan vahinkoa/vaaraa” tarkoitetaan rikosoikeudessa abstraktia vaaraa, eli varteenotettavaa mahdollisuutta seurauksen aiheutumisesta. Arvioidessa, onko teko omiaan aiheuttamaan vaaraa, jätetään huomioimatta tapauksen konkreettiset piirteet ja tehdään tyyppiluokittelu. Mikäli teko voidaan luokitella luokkaan, johon kuuluvien tekojen tiedetään kokemuksen perusteella voivan aiheuttaa vahinkoa tai konkreettista vahingonvaaraa, teon voidaan katsoa olevan omiaan aiheuttamaan vaaraa. (Boucht ja Frände 2019, 49.)

Rikoslain 20:6 §:n 2 momentin mukaan lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomitaan myös sellainen henkilö, joka on sukupuoliyhteydessä alle 16-vuotiaan lapsen kanssa, mikäli teon ei voida katsoa olevan 7 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla kokonaisuutena arvostellen törkeä. Lähtökohtaisesti sukupuoliyhteyden sisältävät tekemuodot kuuluvat törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön piiriin. Poikkeuksen tekevät kuitenkin tilanteet, joissa teon ei voida katsoa olevan kokonaisuutena arvostellen törkeä.

### 3.5 Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

*Jos*

*1) tekijä on sukupuoliyhteydessä kuuttatoista vuotta nuoremman lapsen tai 6 §:n 2 momentissa tarkoitetussa tapauksessa kuusitoista mutta ei kahdeksantoista vuotta täyttäneen lapsen kanssa taikka*

*2) lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä*

*a) kohteena on lapsi, jolle rikos lapsen iän tai kehitystason vuoksi on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa,*

*b) rikos tehdään erityisen nöyryyttävällä tavalla tai*

*c) rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa lapselle hänen tekijää kohtaan tuntemansa erityisen luottamuksen tai muuten tekijästä erityisen riippuvaisen asemansa vuoksi,*

*ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosentekijä on tuomittava törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.*

*Yritys on rangaistava. (RL 20:7 (20.5.2011/540))*

Rikoslain 20 luvun 7 §:ssä säädetään törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Ensimmäinen kvalifiointi- eli ankaroitamisperuste on sukupuoliyhteys. 7 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan törkeään lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön syyllistyy sellainen henkilö, joka on sukupuoliyhteydessä alle 16-vuotiaan lapsen kanssa tai 16–17 -vuotiaan lapsen kanssa, mikäli tekijä on lapsen vanhempi ja asuu lapsen kanssa samassa taloudessa. Sukupuoliyhteydeksi katsotaan RL 20:10.1:ssä kuvattuja tekotapoja, jotka selostin aiemmin tässä luvussa.

Ojalan mukaan kvalifiointiperusteen edellytykset ovat käsillä riippumatta siitä, kohdistuuko tunkeutuminen lapsen sukupuolielimeen tai lapsen kehoon tekijän sukupuolielimellä tai lapsen sukupuolielimellä tekijän kehoon tai muutoin tekijän sukupuolielimeen (Ojala 2012, 129).

Rikoslain 20 luvun 7 §:n 2 kohdassa luetellaan kolme muuta kvalifiointiperustetta, jotka voivat tehdä myös sellaisesta teosta, joka muutoin arvioitaisiin perusmuotoiseksi lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi, törkeän tekemuodon. Kohdasta 2a käy ilmi yhden kvalifiointiperusteen olevan se, että teko kohdistuu lapseen, jolle teko on lapsen iän tai kehitystason vuoksi omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa (RL 20:7.1.2a). Kyseistä ankaroitamisperustetta perustellaan esitöissä sillä, että mitä nuorempi ja kehittymättömämpi teon kohteena oleva lapsi on, sitä enemmän teko vahingoittaa lasta niin henkisesti kuin fyysisestikin (HE 6/1997 vp, 184). Tämä on kuitenkin arvioitava tapauskohtaisesti, sillä joissakin tapauksissa lapsen nuori ikä ja kehittymättömyys voi jopa vähentää teon vahingollisuutta. Ojala huomauttaa, että kyseisen kohdan mukainen ikähaarukka on melko laaja ja hänen mukaansa säännös ei lähtökohtaisesti tule sovellettavaksi alle 4–5 -vuotiaisiin lapsiin, sillä tätä nuoremmat lapset eivät ymmärrä vielä teon luonnetta. Kun teko kohdistuu nuorempaan lapseen, teon on oltava selvästi seksuaalisempi kuin sellaisessa tilanteessa, jossa kohteena on vanhempi lapsi, jotta kvalifiointiperuste tulee sovellettavaksi. Kun lapsi on murrosiän kynnyksellä, seksuaalisen teon voidaan katsoa olevan lapsen iän ja kehityksen vuoksi omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa, sillä murrosiässä lapsi on erityisen haavoittuvainen seksuaalisen kehityksen kannalta. (Ojala 2012, 131.)

Vaikka sellaista ikää, jossa tällaisten tekojen vahingollisuus lisääntyisi erityisesti, ei voida tarkasti määritellä, voidaan kuitenkin sanoa, että useita vuosia suojaikärajaa nuoremmalle lapselle sukupuoliyhteys sekä seksuaaliset teot voivat aiheuttaa erityistä vahinkoa. Myös muilla olosuhteilla on merkitystä arvioinnissa. Usein esimerkiksi 50-vuotiaan tekemä teko aiheuttaa yleensä lapselle suurempia ristiriitoja, kuin 17-vuotiaan tekemä. (Matikkala 2018, 171.)

RL 20:7.1 2b kohdan mukaan yksi kvalifioiva peruste on rikoksen tekeminen nöyryyttävällä tavalla. Lain esitöiden mukaan nöyryyttävyyttä on arvioitava teko-olosuhteet huomioon ottaen, sillä kyseisessä kohdassa ei tarkoiteta ainoastaan sukupuoliyhteyden tai seksuaalisen

teon suorittamista erityisen nöyryyttävällä tavalla. Törkeää raiskausta koskevissa esitöissä on kuvailtu, että raiskauksen voidaan katsoa tapahtuneen erityisen nöyryyttävällä tavalla esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa se on tehty uhrin läheisen nähden tai sen yhteydessä on muutoin nöyryytetty uhria. (HE 6/1997 vp, 184 ja 174.)

Tekoon voi liittyä nöyryyttäviä piirteitä esimerkiksi silloin, kun lapsi on päihtynyt ja häntä käytetään hyväksi muiden nähden. Lisäksi nöyryyttäviä piirteitä liittyy tilanteeseen, jossa lapsi kuljetetaan hänelle vieraaseen paikkaan hyväksikäytettäväksi, useampi henkilö osallistuu hyväksikäyttöön tai mikäli useampaa lasta käytetään hyväksi samanaikaisesti. Nöyryyttävää voi olla myös se, että teko tallennetaan ja lapsi on tästä tietoinen. (Ojala 2012, 132-133.)

Viimeinen kvalifiointiperuste on RL 20:7.1 2c kohdan mukaan se, mikäli rikos on omiaan aiheuttamaan lapselle erityistä vahinkoa siitä syystä, että lapsi tuntee tekijää kohtaan erityistä luottamusta tai on erittäin riippuvaisessa suhteessa tekijään. Hallituksen esityksessä perustellaan kyseistä kvalifiointiperustetta siten, että lapselle on erityisen vahingollista joutua läheisen ihmisen hyväksikäyttämäksi. Tällainen on omiaan aiheuttamaan lapselle vaikeita ristiriitoja sekä pysyvää vahinkoa. (HE 6/1997 vp, 184.) Sekä luottamus että erityisen riippuvainen suhde tulevat usein kysymykseen, kun hyväksikäyttäjä on lapsen vanhempi. Riippuvainen asema ja luottamussuhde voivat tulla kysymykseen myös muissa tilanteissa kuin lapsen omien vanhempien kohdalla. Esimerkiksi omia isovanhempia kohtaan lapsi tuntee usein erityistä luottamusta ja joissakin tilanteissa voi olla myös erityisen riippuvainen isovanhemmastaan, esimerkiksi ollessaan tällä hoidossa. Kvalifiointiperusteena oleva lapsen muuten tekijästä erityisen riippuvainen asema tulee kysymykseen tilanteissa, joissa tekijä on jonkinlaisessa huolenpitovastuussa lapsesta. Erityisen riippuvainen suhde voi muodostua myös lähipiirin ulkopuolelle, esimerkiksi lapsen ja tämän valmentajan taikka uskonnollisen auktoriteetin välille. (Ojala 2012, 134-136.)

Kaikissa tapauksissa teon on oltava myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, jotta kysymykseen tulee törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Kokonaistörkeyttä arvioidessa otetaan huomioon tekoon, tekijään sekä teon kohteeseen liittyvät seikat. Kokonaisarvostelussa vaikuttavia seikkoja voisivat olla esimerkiksi tekijän ja lapsen välinen suhde, ikäero, sekä lapsen ikä ja kehitystaso. Tekijän ja lapsen välinen suhde voi vaikuttaa arviointiin niin ankaroittavasti kuin lieventävästikin. Mikäli tekijä on lapsen kanssa seurustelusuhteessa, eikä 7a §:n tarkoittama rajoitussäännös tule kyseeseen, voidaan tekoa arvioida lievemmin. Sen sijaan tekoa voitaisiin arvioida ankarammin, mikäli tekijä ja lapsi olisivat läheisiä keskenään ja tekijä siten käyttäisi hyväkseen esimerkiksi erityistä luottamussuhdettaan lapseen. (HE 282/2010 vp, 105.)

Kokonaistörkeyttä arviotaessa toisiaan vastaan punnitaan kokonaistörkeyden puolesta ja sitä vastaan puhuvia seikkoja. Lisäksi kokonaistörkeyteen vaikuttaa se, jos useampi kuin yksi kvalifiointiperuste täyttyy taikka mikäli käsillä on sellaisia olosuhteita, joilla on kvalifiointiperusteiden piirteitä, mutta joita ei kuitenkaan katsota kvalifiointiperusteiksi. (Matikkala 2018, 244-245.)

Seksuaalirikoksissa kokonaistörkeysvaatimuksella on erityinen painoarvo, sillä vakavuudeltaan hyvin erilaiset teot voivat täyttää tunnusmerkistön mukaisen kvalifiointiperusteen. Tämän vuoksi on punnittava kaikkia asianosaisiin sekä itse tekoon liittyviä seikkoja. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ollessa kyseessä huomiota on ennen kaikkea kiinnitettävä siihen, kuinka paheksuttavana tekoa voidaan pitää vahingollisuutensa, luonteensa ja tekotapansa vuoksi. (KKO 2011:102, kohta 13.) Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksen mukaan kokonaistörkeyttä lieventävinä seikkoina ei voida pitää esimerkiksi lapsen aiempia seksuaalisia kokemuksia, lapsen halukkuutta, myötävaikutusta, suostumusta taikka aloitteellisuutta seksuaalisiin tekoihin, sitä ettei tekoon liity pakottamista tai väkivaltaa, sitä että yhdyntä on ollut suojattu tai sitä, että lapsi on tekohetkellä ollut lähellä suojaikärajaa. Sen sijaan esimerkiksi lapsen taivuttaminen tai painostaminen sukupuoliyhteyteen taikka suojaamaton yhdyntä voidaan ottaa ankaroitavina seikkoina huomioon. Korkein oikeus huomauttaa, että lapsen seksuaalisen hyväksikäytön sekä sen törkeän tekomuodon säätelyn on tarkoitus suojata kaikkia suojaikärajaa nuorempia lapsia ja heidän kehitystään yhtäläisesti. (KKO: 2017:50, kohta 28-29.)

Korkein oikeus on antanut ennakkopäätöksen asiassa, jossa A, B ja C olivat olleet kukin yhteydessä Internetin kautta samaan alle 16-vuotiaaseen tyttöön, tavanneet hänet yksi kerrallaan ja jokainen oli ollut tytön kanssa sukupuoliyhteydessä ensimmäisellä tapaamiskerralla. Korkeimmassa oikeudessa arvioitiin, oliko näissä tapauksissa lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä pidettävä kokonaisuutena arvostellen törkeänä. (KKO 2017:50) Tapauksien ja perusteluiden samankaltaisuuden vuoksi esittelen vain A:n tapauksen.

23-vuotias A oli ottanut yhteyttä 14-15 vuotiaaseen asianomistajaan ja lähettänyt tälle vähintään 460 viestiä, joista suurimman osan sisältö oli seksuaalissävytteinen. A kirjoitti tytölle muun muassa, että on harrastanut seksiä äitinsä ja tätinsä kanssa ja tarvitsisi uutta ”panolelua”. Viesteissään A ehdotteli myös tytölle ryhmäseksiä ja puhui hänen parittamisestaan. Kaksi vuorokautta viestittelyn alkamisen jälkeen A ajoi autollaan noin 150 kilometrin matkan tapaamaan tyttöä ja tällä tapaamisella he olivat kahdesti vaginaalisessa ja kerran oraalisisä sukupuoliyhteydessä syrjäisellä metsätiellä A:n autossa. Tyttö oli itse ollut aktiivinen niin yhteydenpidossa kuin sukupuoliyhteyden aloittamisessakin eikä yhdynnöissä ollut käytetty pakottamista tai väkivaltaa ja ne olivat suojattuja. Tapaamisen jälkeisinä kuukausina A jatkoi seksuaalissävytteistä viestittelyä tytön kanssa ja esiintyi näissä keskusteluissa muina henkilöinä. (KKO 2017:50, kohdat 30-32.)

A oli ollut sukupuoliyhteydessä alle 16-vuotiaan lapsen kanssa, joten tältä osin RL 20:7.1 mukainen kvalifiointiperuste täyttyisi. Korkein oikeus katsoi A:n menettelyn olleen omiaan vahingoittamaan tyttöä vakavasti sekä lapsen seksuaalisen hyväksikäytön olleen myös kokonaisuutena arvostellen törkeää. Tätä perusteltiin siten, että A oli lähettänyt useita seksuaalissävytteisiä viestejä ja ehdotuksia, jotka olivat olleet melko karkeita. Kysymyksessä ei ollut aito seurustelusuhde, vaan A esineellisti lasta ja käytti tätä puhtaasti hyväkseen omien sanojensa mukaan ”panoleluna”. Tapaaminen, jonka yhteydessä sukupuoliyhteydet tapahtuivat ei sisältänyt muuta kuin tytön noutamisen, siirtymisen syrjäiseen paikkaan, kolme sukupuoliyhteyttä ja tytön kyyditsemisen takaisin tien varteen, josta tämä poimittiin. A tuomittiin törkeästi lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. (KKO 2017:50, kohta 33.)

### 3.6 Rajoitussäännös

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö -sääntelyn ei ole tarkoitus rajoittaa saman ikäisten nuorten keskinäisiä sukupuolisuhteita. Tästä syystä rikoslain 20 luvun 7a §:n (RL 20:7a (20.5.2011/540)) mukaan 6 ja 7 §:iä ei sovelleta tekoon, joka ei loukkaa kohteen seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja jonka osapuolten iässä ja sekä henkisessä että ruumiillisessa kypsyydessä ei ole suurta eroa. Tämä tarkoittaa sitä, ettei kyseessä ole lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, mikäli seksuaalinen kanssakäyminen tapahtuu lähes saman ikäisten nuorten välillä seurustelusuhteessa, vaikka toinen heistä olisikin alle 16-vuotias ja toinen hieman vanhempi. Tärkeää on, ettei ikäero ole liian suuri ja ettei heidän henkisessä ja fyysisessä kypsyydessään ole merkittävää eroa. Hallituksen esityksessä huomautettiin, että kyse ei ole lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, mikäli tekoon ei liity hyväksikäyttöä. (HE 6/1997 vp, 182-183.) Rajoitussäännöksen tarkoitus on suojata lapsen seksuaalista itsemääräämisoikeutta siten, ettei lapsen tahdonmuodostukseen vaikuteta esimerkiksi painostamalla tai taivuttelemalla (HE 282/2010 vp, 106).

### 3.7 Raiskaus

*Joka pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen käyttämällä henkilööseen kohdistuvaa väkivaltaa tai uhkaamalla käyttää sellaista väkivaltaa, on tuomittava raiskauksesta vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.*

*Raiskauksesta tuomitaan myös se, joka käyttämällä hyväksien sitä, että toinen tiedottomuuden, sairauden, vammaisuuden, pelkotilan tai muun avuttoman tilan takia on kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan, on sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan.*

*Jos raiskaus huomioon ottaen uhkauksen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat on kokonaisuutena arvostellen vähemmän vakava kuin 1 ja 2 momentissa tarkoitetut teot, rikoksenteijä on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. Samoin tuomitaan se, joka muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla uhkauksella pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen. Mitä edellä tässä momentissa säädetään, ei sovelleta, jos raiskauksessa on käytetty väkivaltaa.*

*Yritys on rangaistava. (RL 20:1 (27.6.2014/509))*

Raiskauksesta säädetään rikoslain 20 luvun 1 §:ssä. Kyseisen säännöksen 1 momentin mukaan raiskauksesta on kysymys, kun uhri pakotetaan sukupuoliyhteyteen käyttäen henkilööseen kohdistuvaa väkivaltaa tai sen uhkaa. Hallituksen esityksessä kuvaillaan, että käytetty sana ”pakottaminen” osoittaa, että väkivallan tai se uhan on oltava sellaista, että se riittää murtamaan kohteen tahdon. Väkivaltaa tai sillä uhkaamisen pakottavuutta arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota niin väkivallan voimakkuuteen, vakavuuteen kuin teko-olosuhteisiin. On huomioitava, että joissakin tilanteissa kohteen mahdollisuudet puolustautua samalla asettamatta itseään vaaraan ovat niin pienet, että melko lieväkin

väkivalta riittää murtamaan tämän tahdon. Kuitenkin vaaditaan, että kohde selvästi ilmaisee vastustavansa sukupuoliyhteyttä. Poikkeuksellista on, että väkivallan uhan ei tarvitse olla välitön. Kuitenkin on huomioitava, että mikäli uhkaus ei ole välitön, sen vakavuudelta vaaditaan enemmän, jotta sen katsotaan voivan murtaa uhatun tahdon. (HE 6/1997 vp, 172-173.)

Raiskauksessa käytettävä väkivalta voidaan jakaa vis absolutaan sekä vis compulsivaan. Vis absoluta merkitsee vastustamatonta pakkoa ja se tulee kysymykseen tilanteessa, jossa uhrin voimat ylitetään, esimerkiksi käsistä ja jaloista kiinni pitämällä, siten, ettei tällä ole mahdollisuutta toimia kuten haluaa. Vis compulsivasta on kyse tilanteessa, jossa tekijä ei estä uhria fyysisesti toimimasta haluamallaan tavalla, vaan vaikuttaa uhrin tahtoon muutoin saaden uhrin alistumaan sukupuoliyhteyteen. Jälkimmäisestä esimerkkinä voisi olla tilanne, jossa tekijä uhkaa tappaa jonkun uhatulle läheisen ihmisen, mikäli tämä ei suostu sukupuoliyhteyteen. (Matikkala 2018, 134.) Lain esitöissä mainitaan, että väkivallalla voidaan joko pyrkiä estämään uhrin toimintakyky tai murtamaan tämän vastustustahto (HE 6/1997 vp, 172).

Säännöksessä tarkoitettu väkivalta täyttää pahoinpitelyn tunnusmerkistön. Pahoinpitelyn on kuitenkin liityttävä välittömästi raiskauksen tekemiseen ja mikäli pahoinpitely ulottuu laajemmalti, tulee sovellettavaksi myös pahoinpitelyä koskeva säännös. (HE 6/1997 vp, 173.) Rikoslain 21 luvun 5 §:n (21.4.1995/578) mukaan pahoinpitelystä tuomitaan se, joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa tai muulla tavalla vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan. Lain esitöiden mukaan pahoinpitelyä on ruumiillinen väkivalta, josta voi aiheutua vamma tai muuta vahinkoa terveydelle, mutta näin ei välttämättä käy. Lisäksi pahoinpitelyä on terveyden vahingoittaminen taikka kivun aiheuttaminen muuta kuin ruumiillista väkivaltaa tehden. (HE 94/1993 vp, 95.)

Rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentissa on kysymys siitä, että tekijä käyttää hyväkseen uhrinsa sellaista tilaa, jossa hän on kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan, ollakseen sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan. Tunnusmerkistö edellyttää, että tekijän on hyväksikäytettävä uhrinsa puolustuskyvyttöntä tilaa. Voidakseen hyväksikäyttää tällaista tilaa tekijän on oltava tietoinen toisen tällaisesta tilasta ja ymmärrettävä, että sukupuoliyhteys tapahtuu sen vuoksi, että toinen on puolustuskyvytön eikä kykene muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan. (Matikkala 2018, 137.) Puolustuskyvyttömyys voi johtua tiedottomuudesta, sairaudesta, vammaisuudesta, pelkotilasta tai muusta avuttomasta tilasta. Toisin kuin rikoslain 20 luvun 1 §:n 1 momentin mukaisessa raiskauksessa, rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentti ei edellytä pakottamista sukupuoliyhteyteen vaan riittää, että tekijä käyttää hyväkseen uhrin puolustuskyvyttöntä tilaa (Ojala 2014, 82). Sillä ei ole merkitystä, onko tekijä aiheuttanut puolustuskyvyttömän tilan vai ei (HE 283/2010 vp, 7).

Tiedottomuudella tarkoitetaan tilaa, joka on aiheutunut esimerkiksi alkoholin, lääkkeiden tai muiden huumaavien aineiden nauttimisesta. Uhrin ei tarvitse olla täysin tajuton, vaan riittää, että hän on edellä mainittujen aineiden vuoksi tahdottomassa tilassa. Tällainen tahdoton tila katsotaan säännöksen mukaiseksi muuksi avuttomaksi tilaksi. Puolustuskyvyttömyydeksi tai

tahdottomuudeksi ei kuitenkaan katsota pelkkää estojen löystymistä. Myös nukkuvan henkilön katsotaan olevan tällaisessa puolustuskyvyttömässä tilassa, vaikka hän ei olisi nukahtanut nautittuaan päihteitä. (HE 283/2010 vp, 11.)

Sellaisen puolustuskyvykkyyttä heikentävän pysyvän tilan kuten vamman tai sairauden hyväksikäyttö sukupuoliyhteyden harjoittamiseksi arvioidaan RL 20.1.2 mukaan raiskauksena. Säännöksen tarkoitus ei ole rajoittaa sairaiden tai vammaisten sellaisia seksuaalisia suhteita, jotka eivät loukkaa heidän seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan. (HE 283/2010 vp, 11.) Tällainen säännöksessä tarkoitettu sairaus voi olla niin fyysinen kuin psyykinenkin. Sairauden on kuitenkin oltava sellainen, että henkilö ei sen vuoksi kykene puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan. (Ojala 2014, 89.)

Pelkotilalla, joka aiheuttaa puolustuskyvyttömyyden, tarkoitetaan säännöksessä pelon aiheuttamaa tilaa, jossa puolustuskyky lamaantuu joko sen vuoksi, että uhattu pitää puolustautumista liian vaarallisena, tai sen vuoksi, ettei hän pelkonsa takia kykene toimimaan haluamallaan tavalla. Tästä esimerkkinä voisi olla tilanne, jossa taloon murtaudutaan ja murtautuja saa asukkaan sellaiseen pelkotilaan, jossa tämä on liian peloissaan vastustaakseen sukupuoliyhteyttä ja alistuu siihen vasten tahtoaan, huolimatta siitä, ettei murtautuja ole esittänyt erillisiä uhkauksia. (HE 6/1997 vp, 173.)

Rikoslain 20 luvun 1 §:n 3 momentissa säädetään niin sanotusta vähemmän vakavasta raiskauksesta, joka tulee sovellettavaksi, mikäli teko katsotaan kokonaisuutena arvostelleen vähemmän vakavaksi kuin 1 ja 2 momentissa kuvatut teot. Rangaistusasteikko on lievempi kuin 1 ja 2 momentin mukaisissa raiskauksissa, mutta nimike on kuitenkin sama. RL 20.1 3 momenttia ei sovelleta sellaisiin tilanteisiin, joissa on käytetty väkivaltaa, sillä lähtökohtaisesti myös teot, joissa on käytetty edes vähäistä väkivaltaa, arvioidaan 1 momentin mukaisesti. RL 20.1 3 momentin mukaisesti arvioitaviksi voi tulla myös RL 20.1 2 momentin mukainen teko, mikäli se on kokonaisuutena arvostellen vähemmän vakava. Kokonaisarvostelussa otetaan huomioon teon nöyryyttävyys, suunnitelmallisuus ja olosuhteet, edeltävät tapahtumat sekä se, minkälainen sukupuoliyhteys on kyseessä. Keskeistä on, kuinka paljon teko on loukannut uhrin seksuaalista itsemääräämisoikeutta. (Ojala 2014, 90-91.) Huomioitavaa on, etteivät avioliitto, parisuhde tai seurustelu vaikuta lieventävästi arviointiin, sillä ne eivät vähennä seksuaalista itsemääräämisoikeutta (HE 216/2013 vp, 57).

Lisäksi 3 momenttia sovelletaan tilanteisiin, jossa uhria uhataan muulla kuin henkilöön kohdistuvalla väkivallalla. Uhkauksen on kuitenkin oltava sellainen, että se saa uhatun taipumaan sukupuoliyhteyteen. Tästä huolimatta uhkauksen ei tarvitse olla oikeudenvastainen. (HE 216/2013 vp, 57.) Tällaisia uhkauksia voisivat olla esimerkiksi, että tekijä uhkaa paljastaa jonkin haitallisen tiedon uhatusta tai polttaa tämän kesämökin. (Matikkala 2018, 135.)

Mikäli raiskaus kohdistuu alle 16-vuotiaaseen lapseen, tai RL 20:6.2:ssa tarkoitettussa tilanteessa 16–17 -vuotiaaseen lapseen, sovellettavaksi tulee raiskaussäännöksen lisäksi lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä (RL 20:6) tai törkeää lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä (RL 20:7) koskevat säännökset. (HE 216/2013 vp, 6.)

### 3.8 Törkeä raiskaus

*Jos raiskauksessa*

- 1) aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila,
- 2) rikoksen tekevät useat tai siinä aiheutetaan erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä,
- 3) kohteena on kahdeksatoista vuotta nuorempi lapsi,
- 4) rikos tehdään erityisen raa'alla, julmalla tai nöyryyttävällä tavalla tai
- 5) käytetään ampuma- tai teräasetta tai muuta hengenvaarallista välinettä taikka muuten uhataan vakavalla väkivallalla

*ja raiskaus on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtyjä on tuomittava törkeästä raiskauksesta vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.*

*Yritys on rangaistava. (RL 20:2 (27.6.2014/509))*

Rikoslain 20. luvun 2 §:ssä säädetään törkeästä raiskauksesta. Perustekona voi periaatteessa olla 1 §:n minkä tahansa momentin mukainen raiskausteko, mutta käytännössä on usein mahdotonta ajatella tilannetta, jossa käsillä olisi 2 §:n kvalifiointiperusteet, mutta silti sovellettaisiin 1 §:n 3 momenttia perustekoa arvioitaessa (HE 216/2013 vp, 58). Törkeän raiskauksen tunnusmerkistöön sisältyy törkeä pahoinpitely, aivan kuten perusmuotoiseen raiskaukseen sisältyy perusmuotoinen pahoinpitely. Pahoinpitelyn on kuitenkin liityttävä välittömästi raiskauksen tekemiseen, muussa tapauksessa myös törkeää pahoinpitelyä koskeva säännös voi tulla sovellettavaksi raiskaussäännöksen rinnalla erikseen. (HE 6/1997 vp, 173.)

Ensimmäinen kvalifiointiperuste, vaikean ruumiinvamman, vakavan sairauden tai hengenvaarallisen tilan aiheuttaminen, käy ilmi säännöksen 1 momentin 1 kohdasta. Samanlainen ankaroittamisperuste on sekä törkeän ryöstön (RL 31:2 (24.8.1990/769)) että törkeän pahoinpitelyn (RL 21:6 (13.7.2001/654)) tunnusmerkistöissä. Tällainen seuraus on synnyttävä eikä kvalifiointiperusteen soveltamiseen riitä, että teko tehdään vaarallisella tavalla. Hallituksen esityksessä huomautetaan, että tekijän tahallisuuden on ulotuttava tällaisen seurauksen syntymiseen. (HE 6/1997 vp, 174.) Ei siis riitä, että tällainen seuraus aiheutuu tekijän huolimattomuudella.

Vaikeaksi ruumiinvammaksi katsotaan esimerkiksi erilaiset murtumat (Ojala 2014, 109). Törkeää pahoinpitelyä koskevassa oikeuskäytännössä vaikeiksi ruumiinvammoiksi on katsottu muun muassa kasvojen rumentuminen (esim. rumentava arpi tai kasvojen luun sisäänpainuma), toisen silmän menettäminen, toisen silmän näkökyvyn pysyvä oleellinen vähentyminen, toisen silmän näkökyvyn alentuminen kolmanteen osaan ja kuulon kadottaminen toisesta korvasta (Matikkala 2018, 256).

Esimerkiksi vaikea sukupuolitauti, joka tarttuu raiskauksen yhteydessä, voidaan katsoa säännöksessä tarkoitetuksi vakavaksi sairaudeksi. Tällainen vaikea sukupuolitauti voi olla

esimerkiksi HIV. Myös esimerkiksi HI-viruksen tartuttaminen vaatii tahallisuutta, jotta tämä peruste tulee sovellettavaksi, mikä tarkoittaa sitä, että tekijän on oltava tietoinen tartunnastaan. Raiskauksen seurauksena uhrille voi myös aiheutua psyykkisiä ongelmia tai oireita. Ollessaan riittävän vakavia, ne voidaan katsoa säännöksessä tarkoitetuksi vakavaksi sairaudeksi. Ojala katsoo psyykkisen ongelman olevan säännöksessä tarkoitettu vakava sairaus tai vaikea vamma, kun uhri on tarvinnut sairaalahoitoa psykoositasoisen häiriön vuoksi tai uhrin säännöllinen psykiatrinen hoitosuhde on kestänyt yli 12 kuukautta ja uhrin toiminnallinen toipuminen on kestänyt yli 12 kuukautta<sup>1</sup>. (Ojala 2014, 109.)

Säännöksessä tarkoitettulla hengenvaarallisen tilan aiheuttamisella ei tarkoiteta vain hengenvaarallista tekotapaa tai hengenvaaran aiheuttamista, vaan konkreettista, toteutunutta, tilaa, jossa henkilö on hengenvaarassa (Matikkala 2018, 144). Tällainen tila voi esimerkiksi syntyä teräaseen käytön seurauksena (Ojala 2014, 110).

Toinen kvalifointiperuste RL 20:2.1.2 mukaan on se, että rikoksen tekevät useat tai siinä aiheutetaan erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä. Lain esitöissä korostetaan, että raiskaus on mahdollista tehdä aiheuttamatta vakavaa vammaa, sairautta tai hengenvaarallista tilaa tavalla, joka kuitenkin aiheuttaa erityistä kärsimystä uhrille. Erityistä kärsimystä voi aiheuttaa se, että useampi henkilö osallistuu tekoon, teko tehdään poikkeuksellisen pelottavassa paikassa tai se, että tekoa seuraa useampi, vaikka he eivät osallistuisikaan tekoon. Lisäksi esitöissä mainitaan, että raiskaus voi aiheuttaa erityistä kipua, vaikka siinä ei aiheutettaisi 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettua seurausta. (HE 6/1997 vp, 174.)

Useampi henkilö on tehnyt raiskauksen, kun osallisuusopin mukaisesti raiskauksesta on sen tekijänä vastuussa useampi henkilö (Matikkala 2018, 144). Riittävää on se, että tekoon osallistuu sen henkilön, joka on sukupuoliyhteydessä uhrin kanssa, lisäksi vähintään toinen henkilö, jonka voidaan katsoa olevan rikoskumppani (Ojala 2014, 111-112).

Raiskaus aiheuttaa tyypillisesti niin henkistä kuin ruumiillistakin kärsimystä. Jotta ankaroitamisperuste on käsillä, vaaditaan erityisen tuntuva kärsimystä ja tämä arvioidaan teko-olosuhteiden pohjalta objektiivisesti eikä niinkään uhrin subjektiivisen kokemuksen perusteella. Kvalifointiperusteena olevan kärsimyksen on siis ylitettävä perusmuotoisessa raiskauksesta tyypillisesti aiheutuva kärsimys. Arvioinnissa merkityksellistä on loukkauksen laatu, mikä tarkoittaa erityisesti sitä, millä tavalla teko on loukannut uhrin seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Lisäksi huomioon otetaan kärsimystä aiheuttavat teko-olosuhteet, kuten tekotapa, tekijöiden määrä, tekopaikka, teon julkisuus, tekijän ja uhrin suhde, uhrin asema sekä se, onko teolla loukattu myös muita oikeushyviä kuin seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Erityistä henkistä kärsimystä voi aiheuttaa muun muassa teko, jossa rajoitetaan uhrin vapautta, uhriin kohdistetaan useita sukupuoliyhteyksiä samanaikaisesti, raiskaus tapahtuu uhrin perheenjäsenten nähden tai teko, johon liittyy joko tekijän tai uhrin virtsaamista tai ulostamista. Erityistä ruumiillista kärsimystä sen sijaan voisi aiheuttaa muun

---

<sup>1</sup> Ojala viittaa linjauksessaan Liikennevahinkolautakunnan määritelmään tilapäisestä psyykkisestä haitasta. Liikennevahinkolautakunta jakaa tilapäisen psyykkisen haitan kolmeen osaan: lievää vähäisempi psyykkinen haitta, lievä psyykkinen haitta sekä vaikea psyykkinen haitta. Kts. liikennevahinkolautakunta.fi → Normit ja ohjeet → Tilapäinen haitta (kipu ja särky) → Tilapäinen psyykkinen haitta

muassa teko, jossa uhri sidotaan kiinni, uhrin sukuelimeen työnnetään kivulias esine tai teko, jossa uhri raiskataan useita kertoja peräkkäin. (Ojala 2014, 113-114.)

RL 20:2.1.3 mukaan kolmantena kvalifiointiperusteena on se, että teko kohdistuu alle 18-vuotiaaseen lapseen. Tämä lisättiin ankaroitamisperusteeksi lailla 509/2014. Lähtökohtaisesti siis raiskauksen kohdistuessa alle 18-vuotiaaseen lapseen tai nuoreen, rikos arvioidaan aina sen kvalifioituna muotona, eli törkeänä raiskauksena. Kuten lapsen seksuaalisen hyväksikäytönkin kohdalla, tekijän on oltava tietoinen uhrinsa nuoresta iästä, jotta kvalifiointiperustetta sovelletaan (Ojala 2014, 115). Tätä kvalifiointiperustetta sovellettaessa korostuu kokonaistörkeysvaatimuksen täyttyminen, sillä uhrin ollessa alle 18-vuotias vain kokonaistörkeys ratkaisee, onko kysymys perusmuotoisesta vai törkeästä raiskauksesta. (HE 216/2013 vp, 58.) Kokonaistörkeyden arvioinnista kirjoitan myöhemmin tässä luvussa.

Se, että raiskaus tehdään erityisen raa'alla, julmalla tai nöyryyttävällä tavalla, on törkeän raiskauksen neljäs kvalifiointiperuste. Tästä säädetään rikoslain 20 luvun 2 §:n 1 momentin kohdassa 4. Lain esitöiden mukaan raakuudessa on kysymys väkivallan fyysisestä karkeudesta, kun taas julmuudesta voi kertoa puolustuskyvyttömään kohdistettu väkivalta. Julmuudessa voi olla kyse tekotavasta, joka aiheuttaa uhrille kärsimystä, pelkoa ja kauhua. Erityisen nöyryyttävästä tavasta voi olla kyse, kun teko loukkaa erityisesti uhrin ihmisarvoa. (HE 6/1997 vp, s. 174). Raiskausrikoksille on tyypillistä, että ne ovat uhrille nöyryyttäviä. Tästä syystä nöyryyttävyydeltä vaaditaan poikkeavaa luonnetta, jotta kvalifiointiperuste tulee sovellettavaksi. Tästä syystä yksistään ei riitä esimerkiksi se, että tekijöitä on ollut useita. (KKO 2017:59, kohta 24) Sekä erityisen raaka että julma tekotapa ovat myös törkeän pahoinpitelyn ankaroitamisperusteita (RL 21:6.1.2). Törkeää pahoinpitelyä koskevissa esitöissä raa'alla tekotavalla tarkoitetaan esimerkiksi päähän potkimista ja julmuudella puolustuskyvyttömään kohdistuvaa pahoinpitelyä (HE 94/1993 vp, 96).

Esimerkiksi teko, jossa uhria kuristetaan tai lyödään voimakkaasti tai jossa uhrin liikkumisvapautta rajoitetaan, voidaan katsoa tehdyn erityisen raa'alla tavalla. Teko voisi olla erityisen julma tapauksessa, jossa tekijä kohdistaa esimerkiksi tajuttomuuden vuoksi puolustuskyvyttömään uhriinsa useita erilaisia sukupuolilyhteyksiä tai vääntää uhria luonnottomiin asentoihin. Erityisen nöyryyttävällä tekotavalla on samankaltaisia piirteitä, kun teolla, joka voi aiheuttaa uhrille erityistä kärsimystä. Lainesitöiden mukaan erityisen nöyryyttävä tekotapa voisi tulla kyseeseen tilanteessa, jossa uhri raiskataan hänelle läheisten ihmisten katsellessa (HE 6/1997 vp, 174). Erityisen nöyryyttäväksi voitaisiin tulkita teko, jossa uhri alistetaan leikkeihin, johon liittyy virtsaamista, ulostamista tai sadomasokistisia piirteitä, kuten ruoskintaa. Myös ihmisen nöyryyttäminen sanallisesti on mahdollista, mutta jotta tällainen sanallinen nöyryyttäminen tulisi arvioitavaksi kvalifioivana perusteena, sanallisen nöyryytyksen tulisi olla erityisen karkeaa. Tällaista voisi olla esimerkiksi uhrin syyllistäminen raiskauksen tapahtumisesta. (Ojala 2014, 125-126.)

Viimeinen kvalifiointiperuste säädetään RL 20:2.1 5 kohdassa. Raiskaus voidaan katsoa törkeäksi, mikäli siinä käytetään hengenvaarallista välinettä, kuten ampuma- tai teräasetta, tai uhataan vakavalla väkivallalla. Teräaseen käyttämisellä tarkoitetaan esimerkiksi sillä uhkaamista tai sillä vahingoittamista (Matikkala 2018, 147). Vastaava kvalifiointiperuste

löytyy sekä törkeän pahoinpitelyn että törkeän ryöstön tunnusmerkistöistä. Näistä poiketen törkeän raiskauksen kvalifiointiperusteessa ei edellytetä muun hengenvaarallisen välineen olevan rinnastettavissa aseeseen, jolloin se on sovellettavissa hieman laajemmin. (HE 6/1997 vp, 174.) Ojala katsoo, että siitä huolimatta, ettei ampuma- tai teräaseen määritelmää ole kytketty kvalifiointiperusteessa ampuma- tai järjestyslain niitä koskeviin määritelmiin, on törkeää raiskausta sovellettaessa syytä pitäytyä näissä määritelmissä (Ojala 2014, s. 127).

Ampuma-aselaisissa (9.1.1998/1) tarkoitetaan sen 2 §:n (7.6.2019/724) mukaan välinettä, jolla ruutikaasunpaineen, nallimassan tai muun räjähdyspaineen avulla voidaan ampua luoteja, hauleja tai muita ammuksia tai lamaanuttavia aineita. Lisäksi ampuma-aseeksi katsotaan sellainen esine, joka muistuttaa ampuma-asetta ja on rakenteensa tai valmistusmateriaalinsa puolesta muutettavissa ampuma-aseeksi. Ampuma-aselain 6 §:ssä (7.6.2019/724) luetellaan kyseisessä laissa tarkoitettuja ampuma-aseiden tyyppisiä, joita ovat: haulikko, kivääri, pienoiskivääri, pistooli, pienoispistooli, revolveri, pienoisrevolveri, yhdistelmäase, kaasuase, merkinantopistooli, mustaruutiase ja muu ampuma-ase.

Järjestyslain (27.6.2003/612) 10 §:n 1 kohdan mukaan yleisellä paikalla ei saa pitää hallussaan teräaseita, rikottuja lasiesineitä tai muita näihin rinnastettavia viiltämiseen tai pistämiseen soveltuvia esineitä. Hallituksen esityksen mukaan teräaseella tarkoitetaan puukkoa, veistä, tikaria, pistintä, miekkaa, viidakkoveistä ja heittopuukkoa sekä näihin rinnastettavia esineitä, kuten monitoimityökaluja. Teräaseeksi katsotaan siis esineet, joissa on terä, joka soveltuu toisen vakavaan vahingoittamiseen. Terä voi olla valmistettu metallista tai muusta materiaalista. Rikotut lasiesineet ovat rinnastettavissa teräaseeseen. (HE 20/2002 vp, 42) Näiden lisäksi kyseeseen voivat tulla omatekoiset ja muuksi naamioidut teräaseet, kuten teräväreunainen luottokortti tai jonkin esineen sisälle piilotettu veitsi (Ojala 2014, 129.)

Myös muunlaiset raiskauksessa käytetyt hengenvaaralliset välineet voivat olla peruste kvalifiointiperusteen soveltamiselle. Tällaisia esineitä ovat esimerkiksi erilaiset työkalut, kuten vasara, ruuvimeisseli, taltta ja naulapyssy, pitkät naulat ja niitä vastaavat välineet, pesäpallomaila, erilaiset patukat, ketjut, kaapelit, jouset ja vaijerit sekä erilaiset terävät kotitalouden välineet, kuten saksat. Väärin käytettynä nämä kaikki edellä mainitut esineet voivat aiheuttaa vakavia vammoja. Kuitenkaan kaikkia tavallisia välineitä, joilla voidaan aiheuttaa hengen vaara ei voida pitää säännöksessä tarkoitettuina hengenvaarallisina välineinä. Esimerkiksi tyyny on väline, jolla voi aiheuttaa hengen vaaran tai jopa kuoleman, mutta sitä ei voida kuitenkaan pitää itsessään hengenvaarallisena välineenä. (Ojala 2014, 129-130.)

Muutoin vakavalla väkivallalla uhkaamisella tarkoitetaan sellaista uhkaamista, joka ei toteuta 2 §:n 5 kohdassa aiemmin mainittuja tunnusmerkkejä. Esimerkkinä tästä voisi olla tilanne, jossa tekijä uhkaa murtaa uhrinsa käden, mikäli tämä ei suostu sukupuoliyhteyteen. (Matikkala 2018, 147.)

Jotta törkeä raiskaus tulee kysymykseen, teon on oltava myös kokonaisuutena arvostellen törkeä vähintään yhden kvalifiointiperusteen täyttymisen lisäksi. Teon kokonaistörkeyden puolesta puhuvat seikat, jotka muistuttavat kvalifiointiperusteita. Rikos on sitä törkeämpi,

mitä vakavampia seurauksia sillä aiheutetaan. (Matikkala 2018, 148.) Joissain tapauksissa voi olla niin, että se teon ominaisuus, jonka vuoksi ankaroitamisperuste tulee sovellettavaksi, on aiheuttanut niin suurta vahinkoa tai ollut niin vaarallinen, että pelkästään sen perusteella katsotaan teon olevan myös kokonaisuutena arvotellen törkeä. Toisaalta on mahdollista, että teossa ilmenee useampi kvalifiointiperuste, mikä tekee teosta myös kokonaisuutena arvioiden törkeämmän. Teon kokonaistörkeys ei välttämättä vaadi sitä, että teossa ilmenee myös muita kuin ankaroitamisperusteissa mainittuja tekoa törkeämmäksi tekeviä seikkoja. (KKO 2013:57.)

Raiskauksen kokonaistörkeyttä arvioitaessa on otettava huomioon, mistä kvalifiointiperusteesta on kysymys ja ilmentääkö se sellaisenaan kokonaistörkeyttä vai edellyttääkö kokonaistörkeyden täytyminen myös muita seikkoja. Kokonaistörkeysarvostelun painoarvo törkeää raiskausta arvioitaessa vaihtelee sen mukaan, mikä kvalifiointiperuste on kysymyksessä. Mikäli kyse on 1 kohdan mukaisesta tilanteesta, jossa uhrille aiheutetaan vaikea ruumiinvamma tai hengenvaarallinen tila, raiskaus on jo lähtökohtaisesti törkeä myös kokonaisuutena arvostellen, sillä vaikean ruumiinvaman tai hengenvaarallisen tilan aiheuttaminen on jo itsessään vahingollista ja vaarallista. Jos kyseessä on tilanne, jossa useampi henkilö osallistuu raiskaukseen, kokonaisarvostelussa tulee ottaa huomioon millä tavalla tekijät osallistuvat tekoon. Esimerkiksi, jos useampi on vuoron perään sukupuoliyhteydessä uhrin kanssa ja uhrin pidetään samalla kiinni, on tämä itsessään jo todella vahingollista uhrille. Jos taas yksi on sukupuoliyhteydessä uhrin kanssa ja muiden osuus teosta jää pienemmäksi, Ojala katsoo, että kokonaistörkeyden täytyminen vaatisi myös muita törkeyttä tukevia piirteitä, kuten suunnitelmallisuutta. (Ojala 2014, 132.)

Kuten jo aiemmin mainitsin, kun raiskaus kohdistuu alle 18-vuotiaaseen, kokonaistörkeyttä painotetaan enemmän. Lakivaliokunnan mietinnössä kiinnitetään huomiota siihen, että raiskausrikoksen tekijä voi itsekkin olla alle 18-vuotias lapsi. Tällaisessa tilanteessa on huomioitava, että seksuaalista itsemääräämisoikeutta koskeva suojaikäraja perustuu siihen, ettei nuorilla henkilöillä ole yhtä kehittyneitä kykyä päättää seksuaalisiin suhteisiin tai tekoihin ryhtymisestä kuin aikuisilla. Tämän vuoksi lakivaliokunta katsoo, että kyseistä kvalifiointiperustetta sovellettaessa myös tekijän iällä on oltava jossain määrin vaikutusta kokonaistörkeyden arviointiin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö alle 18-vuotiaan syyksi voitaisi lukea törkeää raiskausta. (LaVM 4/2014 vp, 6.) Mikäli tekijä on uhrin nuorempi tai he ovat saman ikäisiä, uhrin nuori ikä puoltaa vain heikosti teon olevan kokonaisuutena arvostellen törkeä. Sellaisessa tilanteessa, jossa tekijä olisi uhrin vanhempi, uhrin suojeleminen nuoren ikänsä vuoksi olisi perusteltua. Teko on sitä moitittavampi, mitä suurempi tekijän ja uhrin välinen ikäero on ja sitä enemmän painoarvoa on kvalifiointiperusteen täyttymisellä. Uhrin ollessa alle 18-vuotias ja osapuolten ollessa lähes saman ikäisiä, huomiota on kiinnitettävä myös tekotapaan. Esimerkkinä voisi olla tilanne, jossa 19-vuotias tekijä ja 17-vuotias uhri ovat viettäneet iltaa keskenään, ja heidän välillään on ollut jonkinlaista kanssakäymistä. Yöllä uhri on esimerkiksi päihtymyksensä vuoksi kykenemätön ilmaisemaan tahtoaan ja tekijä tästä huolimatta hyväilee tätä ja lopulta työntää sormensa tämän vaginaan. Kyseessä olisi raiskaus, mutta kuvatussa tilanteessa tekoa ei voitaisi pitää kokonaisuutena arvioiden törkeänä. (Ojala 2014, 115-116 ja 133.)

Helsingin hovioikeus on antanut ratkaisun törkeää raiskausta koskevassa asia. Tuomio on annettu 28.9.2018. Tuomiosta ei ole valitettu Korkeimpaan oikeuteen, joten se on lainvoimainen. (Helsingin hovioikeus, tuomio 18/140637, 1 ja 11) Asia oli käsiteltävänä Helsingin käräjäoikeudessa syksyllä 2017 ja käräjäoikeuden tuomio annettiin 3.10.2017. (Helsingin käräjäoikeus, tuomio 17/139099, 1.)

Tapauksessa kyse oli tilanteesta, jossa tapahtuma-aikaan lähes 26-vuotias vastaaja X oli seurannut 16-vuotiasta asianomistajaa A:ta tämän kävellessä juna-asemalta kohti kotia metsätietä pitkin. X oli liikkunut pyörällä ja tavoittanut A:n, jolloin hän oli tarjonnut A:lle tupakan ja he olivat jutelleet keskenään. X oli kysynyt, missä A asuu, minkä ikäinen A on ja ketä A:n kotona oli sillä hetkellä. A oli kertonut olevansa 16-vuotias. X oli myös kysynyt lähtisikö A hänen luokseen, mistä A oli kieltäytynyt. (Helsingin käräjäoikeus, tuomio 17/139099, 4-6.)

Yhtäkkiä X oli suudellut A:ta väkisin ja A:ta käsistä kiinni pitäen vetänyt hänet polulta metsään, istunut kivelle ja vetänyt A:n syliinsä istumaan. Kun X oli suudellut A:ta, A oli kertonut olevansa alaikäinen ja ettei halunnut sellaista. Tämän jälkeen X oli suudellut A:ta uudestaan, purrut häntä huulesta, rinnoista ja kaulasta ja puristellut A:n rintoja. A:lle oli aiheutunut tilanteesta mustelmia, naarmu selkään sekä kipua. X oli työntänyt kätensä A:n alushousuihin ja kosketellut tämän sukupuolielintä ja peräaukkoa. (Helsingin käräjäoikeus, tuomio 17/139099, 2 ja 4-6.)

Tämän jälkeen X oli työntänyt A:n vielä syvemmälle metsään noin 6 metrin päähän polusta käsistä sekä olkapäästä kiinni pitäen ja metsässä painanut A:n polvilleen eteensä ja avannut housunsa. Kun A oli yrittänyt lähteä tilanteesta pois, X oli painanut A:n olkapäistä voimakkaasti maahan ja pakottanut A:n ottamaan peniksensä suuhun. A oli yrittänyt pitää suutaan kiinni, mutta X oli saanut A:n suun auki vetämällä tätä hiuksista. Sukupuoliyhteyden aikana X piti A:ta hiuksista kiinni ja liikutti A:n päätä edestakaisin mukaillen yhdyntäliikettä. X oli tiennyt, että A on alaikäinen. Sukupuoliyhteys oli suojaamaton. Tilanne oli kestänyt noin viisi minuuttia, jonka jälkeen A:ta oli alkanut yskittää ja hän oli noussut ylös. X ei ollut saanut siemensyöksyä. A oli lähtenyt kävelemään kohti kotiaan, ja X oli ottanut pyöränsä ja lähtenyt A:n mukaan. (Helsingin käräjäoikeus, tuomio 17/139099, ja 4-6.)

Tilanteessa A ei uskaltanut huutaa apua, sillä oli ollut paniikissa ja pelännyt, että X käyttäisi myös muuta väkivaltaa. A:n kotiin oli noin kilometrin matka ja matkan varrella vastaan tuli myös muita ihmisiä, mutta A ei ollut pyytänyt heiltä apua, sillä oli tuntenut häpeää tapahtuneesta. Osapuolten päästyä A:n kotiin A oli mennyt nopeasti rappukäytävään ja X oli livahtanut perässä, mutta oli poistunut huomattuaan valvontakamerat. X oli seurannut A:ta ilmeisesti toivoen seksuaalista kanssakäymistä A:n kanssa. (Helsingin käräjäoikeus, tuomio 17/139099, 4-6 ja 12.)

Käräjäoikeus katsoi raiskauksen olleen törkeä, sillä se kohdistui alle 18-vuotiaaseen lapseen, se oli tehty erityisen nöyryyttävällä tavalla (julkinen paikka) ja lisäksi teko oli aiheuttanut erityistä henkistä kärsimystä A:lle. Tapahtumasta oli aiheutunut A:lle myös psyykkisiä vammoja. (Helsingin käräjäoikeus, tuomio 17/139099, 11-12 ja 16.)

Hovioikeus katsoi, että X:n menettely oli täyttänyt raiskauksen tunnusmerkistön. Syyttäjä oli hakenut rangaistusta RL 20:2.1 2-4 kohtien mukaisesta törkeästä raiskauksesta. Kun raiskaus kohdistuu alle 18-vuotiaaseen, ankaroittamisperusteen soveltaminen on lähes mekaanista edellyttäen, että tekijä on tietoinen uhrinsa nuoresta iästä ja teko on kokonaisuutena arvostellen törkeä. Kyseessä olevassa tapauksessa asianomistaja oli tapahtumahetkellä 16-vuotias, joten RL 20.2.1 3 kohdan kvalifointiperuste tulisi kysymykseen. Hovioikeus arvioi A:n kertomuksien perusteella, että X oli teko hetkellä ollut tietoinen A:n iästä. Hovioikeus katsoi uskottavaksi, että kun osapuolet olivat keskustelleet nimistään ja asuinpaikoistaan, X oli myös tiedustellut asianomistajan ikää ja A oli kertonut olevansa 16-vuotias. (Helsingin hovioikeus, tuomio 18/140637, 5-6.)

Lisäksi syyttäjä oli katsonut, että raiskauksella oli RL 20:2.1 2 kohdan mukaan aiheutettu erityisen tuntuva henkistä kärsimystä ja että raiskaus olisi RL 20:2.1 4 kohdan mukaisesti tehty erityisen nöyryyttävällä tavalla. Hovioikeus kuitenkin katsoi, ettei nämä kvalifointiperusteet täytyneet, sillä X oli tehnyt teon yksin, teolla ei ole tiettävästi ollut silminnäkijöitä eikä teossa käytetty väkivalta ole ollut erityisen voimakasta. Siitä huolimatta, että raiskaus tapahtui julkisella paikalla ei tekoon liittynyt kuitenkaan edellä tässä luvussa selostamiani piirteitä (pelottava tekoympäristö, teko tehdään muiden katsellessa, uhrin sitominen ym.), jotka täyttäisivät kyseiset kvalifointiperusteet. Hovioikeus huomautti, että raiskaus on aina uhrin seksuaalista itsemääräämisoikeutta vakavasti loukkaava ja uhrille henkistä kärsimystä aiheuttava. Lisäksi oikeuskäytännössä on asetettu korkea kynnys sille, että raiskaus voitaisiin katsoa tehdyksi erityisen nöyryyttävällä tavalla tai erityisen suurta kärsimystä aiheuttavaksi. (Helsingin hovioikeus, tuomio 18/140637, 6.) Ainoaksi kvalifointiperusteeksi jäi siis se, että teko kohdistui alle 18-vuotiaaseen lapseen.

Kokonaistörkeysarvostelussa hovioikeus kiinnitti huomiota siihen, että X:n ja A:n ikäero oli huomattava, lähes 10 vuotta. Lisäksi X ja A ovat olleet toisilleen entuudestaan tuntemattomia ja teko oli ollut A:lle täysin ennalta arvaamaton ja yllätyksellinen. Hovioikeus kiinnitti huomiota myös siihen, että oraallinen sukupuoliyhteys oli ollut suojaamaton, teosta oli aiheutunut A:lle vammoja sekä mustelmia, teko oli vaikeuttanut A:n psyykkistä hoitamista ja toipumista sekä vaikeuttanut A:n toimintakykyä ja selviytymismahdollisuuksia arjessa ikäistensä tasolla. Näistä syistä hovioikeus katsoi, että raiskaus oli myös kokonaisuutena arvostellen törkeä ja X tuomittiin RL 20:2.1 3 kohdan mukaisesta törkeästä raiskauksesta. (Helsingin hovioikeus, tuomio 18/140637, 7.)

## **4 TÖRKEÄ LAPSEN RAISKAUS RIKOSLAKIIN**

### **4.1 Törkeä lapsenraiskaus**

Nimike törkeä lapsenraiskaus astui voimaan 15.4.2019. Säännös on sanamuodoltaan seuraavanlainen:

*Joka syyllistyy 2 §:ssä tarkoitettuun törkeään raiskaukseen ja samalla 7 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun törkeään lapsen seksuaaliseen*

*hyväksikäyttöön, on tuomittava törkeästä lapsenraiskauksesta vankeuteen vähintään neljäksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi.*

*Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos teko on rangaistava lapsen törkeän seksuaalisen hyväksikäytön tai törkeän raiskauksen yrityksenä. (RL 20:7b (12.4.2019/486))*

Aikaisemmin tilanteessa, jossa rikoksentehtyjä syyllistyi sekä törkeään lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön että raiskaukseen, tekijä tuomittiin kahdesta eri rikoksesta. Lain esitöissä perustellaan törkeä lapsenraiskaus -nimikkeen tuomista rikoslakiin siten, sen myötä rangaistuskäytäntö voisi muuttua yhtenäisemmäksi, oikeuskäytäntö selkeämmäksi ja seksuaalirikosten syyttäminen yksinkertaisemmaksi. Lisäksi perusteluissa mainitaan, että tällainen säännös, saattaisi helpottaa sellaisten tilanteiden tunnistamista, joissa kyseeseen tulee nämä molemmat nimikkeet ja auttaa varmistamaan, että tällaisesta teosta tuomittaisiin oikeasuhtainen rangaistus, teon vakavuus huomioiden. (HE 212/2018 vp, 24.)

Lähtökohtana lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten sääntelyssä on se, ettei alle 16-vuotias lapsi voi missään olosuhteissa antaa pätevää suostumusta sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon aikuisen kanssa. (HE 212/2018 vp, 24.) Kyseisellä säännöksellä suojeltavia oikeushyviä ovat lapsen ruumiillinen koskemattomuus, terveys sekä seksuaalinen itsemääräämisoikeus. (HE 212/2018 vp, 40.)

Lakiuudistuksen tavoitteena oli rangaistusten kiristäminen ja rangaistuskäytännön ankaroittaminen törkeimmissä lapsiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa sekä lisäksi oikeustilan selkeyttäminen. Lisäksi tavoitteeksi esitettiin seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojan tehostaminen, lapsien suojeleminen seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan ja tällaisten rikosten ennalta estäminen (HE 212/2018 vp, 25.) Mallia muutokseen otettiin Ruotsin rikoslain törkeää lapsenraiskausta koskevasta säännöksestä, jota käsitellen esityksessäni myöhemmin. Ennen uudistusta tilanteessa, jossa sekä törkeää raiskausta että törkeää lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevat tunnusmerkit täyttyivät, alin mahdollinen yhteinen vankeusrangaistus oli kaksi vuotta vankeutta ja ankarin 13 vuotta vankeutta.<sup>2</sup> Uudistuksen myötä rangaistusasteikko tiukentui siten, että alin mahdollinen rangaistus tällaisesta teosta on neljä vuotta vankeutta ja ankarin mahdollinen 12 vuotta vankeutta. Lain esitöissä korostettiin sitä, että vähimmäisrangaistuksella on suurempi merkitys rangaistusta mitattaessa kuin rangaistusmaksimilla. Lisäksi 12 vuotta on Suomen lainsäädännössä vakiintunut pituus enimmäisrangaistukselle. (HE 212/2018 vp, 28.)

Lain valmistelun yhteydessä tehtyjen laskelmien mukaan nimikkeen törkeä lapsen raiskaus tuominen rikoslakiin voisi vähentää vakavimpia rikoksia vuosittain 0,17 rikoksella eli

<sup>2</sup> Yhteisen vankeusrangaistuksen määrittämisestä ja sen vähimmäis- ja enimmäispituudesta säädetään RL 7:1 ja 2 §:ssä (19.4.1991/697). RL 7:2.1 3 kohdan mukaan törkeästä raiskauksesta ja törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä yhteistä rangaistusta määrättäessä korkein mahdollinen rangaistus olisi 13 vuotta, sillä kummankin säädetty ankarin rangaistus on 10 vuotta, johon voidaan säännöksen mukaan lisätä kolme vuotta. RL 7:2 2 momentin mukaan yhteinen rangaistus ei saa olla lyhyempi kuin rikoksista seuraava ankarin vähimmäisrangaistus, eli tässä tapauksessa törkeän raiskauksen mukainen 2 vuotta.

kuudessa vuodessa noin yhdellä rikoksella. Kun rikoksia saadaan ennalta ehkäistyä, myös niiden aiheuttamia terveyshaittoja ja kärsimystä ehkäistään. (HE 212/2018 vp, 30.)

Törkeä lapsenraiskaus nimikkeenä ei tuonut uutta rikosryhmää rikoslakiin vaan kattaa törkeän raiskauksen ja törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön, joita on aiemminkin käsitelty esitutkinnassa sekä muussa rikosprosessissa. Tästä johtuen lain esitöissä arveltiin, ettei muutos vaikuttaisi olennaisesti poliisin tai oikeuslaitoksen työmäärään. Sen sijaan rikosseuraamuslaitoksen työmäärä lisääntyisi jonkin verran rangaistuskäytännön ankaroiduttua. (HE 212/2018 vp, 30.)

Kuten edellä kirjoitin, törkeää lapsenraiskauksta koskevaa rangaistussäännöstä sovelletaan tilanteessa, jossa tekijä samalla teollaan syyllistyy sekä törkeään raiskaukseen että RL 20:7 1 momentin 1 kohdan mukaiseen törkeään lapsen seksuaalisen hyväksikäyttöön. Tämä tarkoittaa sitä, ettei säännöstä sovelleta sellaiseen tilanteeseen, jossa nämä rikokset tapahtuvat eri aikoihin tai jossa teot eivät kohdistu samaan henkilöön. Myöskään sellaisessa tilanteessa, jossa toinen teoista ei täytä kvalifioidun tekemuodon kriteerejä, törkeän lapsenraiskauksen nimike ei tule kysymykseen. Tällaisessa tilanteessa sovellettavaksi tulisi esimerkiksi perusmuotoista raiskausta sekä törkeää lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevat nimikkeet. (HE 212/2018 vp, 40.)

Lain esitöissä huomautetaan, että RL 20:7a §:n rajoitussäännöksestä huolimatta törkeää lapsenraiskauksta koskevaa säännöstä on mahdollista soveltaa myös sellaisessa tilanteessa, jossa rikoksen tekijän ja uhrin iässä ei ole suurta eroa. Mikäli tekijä on alle 18-vuotias, on rangaistus määrättävä kuitenkin noudattaen rikoslain 6 luvun 8 §:n mukaisesti lievempää rangaistusasteikkoa. (HE 212/2018 vp, 40.)

Törkeässä lapsenraiskauksessa raiskauksen perustekomuotona voi olla mikä tahansa rikoslain 1 §:n (raiskaus) 1 ja 2 momentissa säädetyistä tekemuodoista. Myös kvalifiointiperusteista voi tulla kyseeseen mikä tahansa, mutta vähintään rikoslain 20 luvun 2 §:n 3 kohdan kvalifiointiperuste on täyttyvä, eli raiskaus kohdistuu alle 18-vuotiaaseen lapseen. Törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön osalta tekemuotona on sukupuoliyhteys alle 16-vuotiaan lapsen kanssa tai rikoslain 20 luvun 6 §:n 2 momentin tarkoittamissa tapauksissa 16–17 -vuotiaan lapsen kanssa. Kokonaistörkeysarvostelu tehdään kunkin nimikkeen kohdalla erikseen ja törkeä lapsenraiskaus -nimike tulee sovellettavaksi vasta kun teko täyttää sekä törkeän raiskauksen että törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistöt, joihin kumpaankin kuuluu kokonaistörkeysvaatimus. Tästä syystä törkeää lapsenraiskauksta koskevaan säännökseen ei ole erikseen kirjoitettu itsenäistä vaatimusta teon kokonaistörkeydestä. (HE 212/2018 vp, 41.)

Törkeän lapsen raiskauksen yritystä ei ole säädetty rangaistavaksi, joten mikäli jompikumpi rikos jää yrityksen asteelle, sovelletaan sekä törkeää raiskausta että törkeää lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevia rangaistussäännöksiä. (HE 212/2018 vp, 28.)

Vaikka uudistuksella korotettiin näistä kahdesta teosta tuomittavaa vähimmäisrangaistusta kahdella vuodella, ei lainsäätäjän tarkoitus kuitenkaan ollut, että uudistuksen myötä ankaroitettaisiin automaattisesti kaikkia tuomittuja rangaistuksia kahdella vuodella. Lain esitöissä arvioitiin, että uudistus pidentäisi tuomittavia rangaistuksia

noin puolella vuodella. Asteikon yläpäästä mitattavia rangaistuksia ajateltiin tuomittavan esimerkiksi rikoksista, jotka ovat toistuvasti kohdistuneet yhteen uhuriin, ja tekijänä on ollut lapselle erityisen läheinen henkilö tai rikoksista, joissa uhreja on ollut useita sekä erityisen pitkäkestoista rikoksista. Mikäli tekijä syyllistyisi useampaan törkeään lapsenraiskaukseen, kuten edellä kahdessa ensimmäisessä tilanteessa, rikoksista tuomittaisiin RL 7:2 mukainen yhteinen vankeusrangaistus, joka voisi olla pituudeltaan 4–15 vuotta. (HE 212/2018 vp, 41-42.)

Hallituksen esityksessä huomautetaan, että mikäli teko sisältää sukupuoliyhteyden lisäksi esimerkiksi koskettelua, ei tämä tule arvioitavaksi erikseen lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä tai 7 §:n 2 kohdan mukaisena lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä, vaan tarkoitus on, että myös tällaisen seksuaalisen koskettelyn katsotaan sisältyvän törkeään lapsenraiskauksen tekoon. Rikosten yksiköinti ei välttämättä ole kaikissa tapauksissa yksinkertaista. Voi olla niin, että lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö kestää pitkän ajan, jonka aikana jotkin teot täyttävät törkeään raiskauksen tunnusmerkistön, mutta kaikki teot kuitenkin eivät tai niin, että yhden hyväksikäyttörikoksen aikana tapahtuu useita raiksausrikoksia. Lain esitöissä todetaan, että rikokset tulisi ensisijaisesti yksiköidä raiksausrikossäännösten periaatteiden mukaisesti. Esimerkkinä voi olla tilanne, jossa tekijä on sukupuoliyhteydessä kahdesti alle 16-vuotiaan kanssa, mutta ensimmäisellä kerralla teko ei täytä raiskauksen tunnusmerkistöä. Mikäli tämä jälkimmäinen sukupuoliyhteys täyttää törkeään raiskauksen tunnusmerkistön myös teon kokonaistörkeyden osalta, ja tekokokonaisuutta olisi pidettävä vain yhtenä törkeänä lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä, tekijä tuomittaisiin yhdestä törkeästä lapsenraiskauksesta. Jos taas kyseessä olisi tilanne, jossa teko täyttäisi vain yhden törkeään lapsen seksuaalisen hyväksikäyttörikoksen ja usean törkeään raiskauksen tunnusmerkistön, tekijä tuomittaisiin raiksausrikosten määrän mukaisesti useasta törkeästä lapsenraiskauksesta. (HE 212/2018 vp, 42.)

Suomen oikeuskäytännössä sovelletaan retroaktiivisuuskieltoa, josta säädetään rikoslain 3. luvun 2 §:ssä (13.6.2003/515). Lähtökohtaisesti Suomessa rikoksesta tuomittaessa on sovellettava sitä lakia, joka on ollut voimassa rikosentekohetkellä. Poikkeuksen tekevät kuitenkin tilanteet, joissa tuomitsemishetkellä voimassa on eri laki kuin tekohetkellä ja mikäli uuden lain soveltaminen johtaisi lievempään lopputulokseen. Tällaisessa tilanteessa asia olisi ratkaistava lievemmän lain mukaisesti. (Boucht & Frände 2019, 46-47.) Kun uutta säännöstä sovelletaan, tulee siis kiinnittää huomiota ajankohtaan, jolloin teko on tapahtunut. Mikäli teko on tapahtunut ennen kuin uusi säännös on tullut voimaan, tulee soveltaa aikaisempaa lakia, eli tuomita yhteinen rangaistus törkeästä raiskauksesta sekä törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Vanhan lain soveltaminen johtaa lievempään lopputulokseen, sillä kuten aiemmin totesin yhteistä rangaistusta törkeästä raiskauksesta sekä törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomittaessa pienin mahdollinen rangaistus on kaksi vuotta vankeutta, kun taas törkeästä lapsenraiskauksesta se olisi neljä vuotta vankeutta.

## 4.2 Säännöksen soveltaminen

Pirkanmaan käräjäoikeudessa on ollut käsittelyssä tapaus, jossa syyttäjä haki rangaistusta sekä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä että törkeästä lapsenraiskauksesta. Asiassa annettiin tuomio 2.4.2020. (Pirkanmaan käräjäoikeus, tuomio 20/113673, 1-2.)

Tapauksessa 41-vuotias vastaaja X oli ryhtynyt viestittelemään Snapchat-sovelluksen kautta 14-15 -vuotiaan A:n kanssa joulukuussa 2019. Viestittelyn lomassa X lähetti A:lle seksuaalissävytteisiä viestejä, joissa muun muassa kertoi olevansa kiimainen ja haluavansa yhdyntää. Lisäksi X lähetti A:lle kuvan omasta peniksestään. Vastaaja X oli tullut tietoiseksi A:n nuoresta iästä viestittelyn alkuvaiheessa. Käräjäoikeus katsoi, että X oli pyrkinyt viestittelyllään sukupuoliyhteyteen A:n kanssa. Sukupuolielimestään kuvan lähettäminen sekä seksuaalissävytteinen viestittely ovat omiaan vahingoittamaan lapsen kehitystä ja täyttävät lapsen seksuaalisen hyväksikäytön (RL 20:6) tunnusmerkistön. (Pirkanmaan käräjäoikeus, tuomio 20/113673, 2-3.)

Osapuolet sopivat, että X tulee vierailemaan A:n luokse tammikuussa 2020, kun A:n huoltajat ovat poissa kotoa. X saapui A:n kotiin 12 aikaan keskipäivällä. X:n päästyä sisään A:n kotiin hän suuteli A:ta ja suutelun lomassa tarttui tätä kaulasta kiinni siten, että kaulaan jäi UV-valolla havaittavia jälkiä. X oli A:n kanssa useassa sukupuoliyhteydessä. Ensin X oli vaginaalisessa sukupuoliyhteydessä A:n kanssa kahdessa eri asennossa pitäen A:n lanteista kiinni siten, että A:n lanteille jäi mustelmia kiinnipitämisestä. X myös työnsi sormiaan ja kättään A:n emättimeen. Seuraavaksi X oli A:n kanssa oraalisisäisessä sukupuoliyhteydessä työntämällä penistään A:n suuhun samalla pitäen kiinni tämän takaraivosta. Viimeisenä X ja A olivat siirtyneet suihkuun, jossa X oli asettanut A:n seinää vasten ja ollut tähän anaalisessa sukupuoliyhteydessä työntämällä peniksensä A:n peräaukkoon. Lisäksi vastaaja oli myös kosketellut A:n rintoja sekä vienyt A:n kättä penikselleen, mutta A oli vetänyt sen pois. Sukupuoliyhteydet olivat suojaamattomia ja asianomistajan ensimmäisiä. Teko päättyi siihen, että A:n huoltaja B tuli kotiin. (Pirkanmaan käräjäoikeus, tuomio 20/113673, 2 ja 6.)

A oli kertonut pelänneensä, että X satuttaa häntä pahasti ja kuvaillut, etteivät hänen aivonsa toimineet tapahtumahetkellä eikä hän siksi ollut kyennyt toimimaan tai vastustamaan tekoa. Ennen sukupuoliyhteyttä A oli kertomansa mukaan yrittänyt vastustaa sukupuoliyhteyttä tönimällä X:tä. (Pirkanmaan käräjäoikeus, tuomio 20/113673, 11.)

Käräjäoikeus katsoi, että koska X oli fyysisesti A:ta huomattavasti voimakkaampi sekä vanhempi, X oli saanut asunnolle saapumisellaan sekä kaulasta kiinnipitämällä A:n lannistettua sellaiseen tilaan, jossa tämä ei ollut kyennyt vastustamaan seksuaalitekoja. X myönsi huomanneensa, että A itki asunnolla ja oli myös vaistonnut A:n pelkäävän. Huomioiden ne seikat, että sukupuoliyhteydet olivat tapahtuneet X:n riisuttua A:n sekä hänen ohjatessaan A:ta ja että X:n laittaessa A:n kättä sukupuolielimelleen A oli vetänyt kätensä pois, X:llä ei ollut aihetta olettaa, että A olisi ollut suostuvainen sukupuoliyhteyksiin. Täten X:n teko on täyttänyt raiskauksen (RL 20:1) tunnusmerkistön. Raiskaus kohdistui alle 18-vuotiaaseen A:han, joten teko täytti myös yhden törkeän raiskauksen kvalifiointiperusteista. Koska teko sisälsi kolme suojaamatonta sukupuoliyhteyttä, A oli seksuaalisesti kokematon ja raiskaus tapahtui A:n kotona, teko katsottiin myös kokonaisuutena arvostellen törkeäksi. (Pirkanmaan käräjäoikeus, tuomio 20/113673, 11-12.)

Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on kyseessä, kun tekijä on sukupuoliyhteydessä alle 16-vuotiaan lapsen kanssa. Tämä toteutui ja käräjäoikeus katsoi hyväksikäytön olleen myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, sillä X oli käyttänyt hyväkseen A:n tätä kohtaan tuntemaa ihastusta. Lisäksi teko osoitti jonkinlaista suunnitelmallisuutta, sillä viestittely A:n ja X:n välillä oli jatkunut melko pitkään ja heidän välisensä ikäero oli huomattava. (Pirkanmaan käräjäoikeus, tuomio 20/113673, 12.)

Teko täytti sekä törkeän raiskauksen (RL 20:2) sekä RL 20:7.1 mukaisen törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistöt, joten X:n katsottiin syyllistyneen törkeään lapsenraiskaukseen (RL 20:7b) (Pirkanmaan käräjäoikeus, tuomio 20/113673, 12).

Käräjäoikeus katsoi, että kuvan lähettäminen sukuelimestä sekä muu seksuaalissävvyinen viestittely alle 16-vuotiaan A:n kanssa täytti lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistön erityisesti, kun tämä viestittely oli johtanut tapaamiseen ja sukupuoliyhteyteen A:n kanssa. Lisäksi käräjäoikeus katsoi, ettei X:n viestittelyllä ollut ollut muuta tarkoitusta kuin pyrkimys sukupuoliyhteyteen A:n kanssa. (Pirkanmaan käräjäoikeus, tuomio 20/113673, 10.)

X tuomittiin sekä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä että törkeästä lapsenraiskauksesta yhteiseen viiden vuoden vankeusrangaistukseen. Tuomio ei ole lainvoimainen. (Pirkanmaan käräjäoikeus, tuomio 20/113673, 14 ja 16.)

## **5 RUOTSIN SÄÄNTELYÄ LAPSIIN KOHDISTUVISTA SEKSUAALIRIKOKISTA**

Tässä luvussa esittelen Ruotsin lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevaa lainsäädäntöä sekä vertaan sitä Suomen vastaaviin säännöksiin, joita olen käsitellyt aiemmin työssäni. Lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista säädetään Ruotsin rikoslain brottsbalkin (1962:700) 4-10,10a, 13-15 §:ssä.

Ruotsissa lapsiin kohdistuneita seksuaalirikoksia varten on säädetty omat itsenäiset säännökset, jotka eivät ole toissijaisia raiskausta (BrB 6:1), pakottamista seksuaaliseen tekoon (BrB 6:2) sekä riippuvaisessa asemassa olevan henkilön seksuaalista hyväksikäyttöä (BrB 6:3) koskeviin säännöksiin nähden. Lapsenraiskausta, lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä sekä lapseen kohdistunutta seksuaalista loukkausta koskevat säännökset on säädetty suojaamaan alle 15-vuotiaita ja tietyissä tapauksissa 15-17 -vuotiaita lapsia. Rinnakkain ei tule sovellettavaksi lapseen kohdistuvaa seksuaalirikosta koskevaa säännöstä ja esimerkiksi raiskaussäännöstä, vaan näille on itsenäiset tunnusmerkistönsä. Tämä tarkoittaa sitä, että mikäli teon kohdistuessa lapseen tekijä täyttää sekä raiskausta koskevan tunnusmerkistön että lapsenraiskausta koskevan tunnusmerkistön, sovelletaan ainoastaan lapsenraiskausta koskevaa säännöstä ja sama pätee myös esimerkiksi hyväksikäyttösäännösten kohdalla. (Prop. 2004/05:45, 82.)

## 5.1 Sukupuoliyhteys ja seksuaalinen teko

Vuonna 2005 sukupuoliyhteyden (*sexuell umgänge*) termi muutettiin seksuaaliseksi teoksi (*sexuell handling*), mutta sen katsottiin sisältävän sellaiset teot, joiden katsottiin olevan sukupuoliyhteyttä. Sukupuoliyhteyttä on katsottu olevan niin vaginaalinen, anaalinen, kuin oraalinenkin yhdyntä sekä sellaiset teot, joihin sisältyy pitkäkestoisempaa toisen sukupuolielimen koskettelua tai toisen kehon koskettelua omalla sukupuolielimellä sekä yhdyntää muistuttavat teot, vaikka suoran kosketuksen estääkin esimerkiksi vaate. Esimerkiksi sormien tai jonkin esineen työntäminen peräaukkoon, tulee katsoa seksuaaliseksi teoksi. Lainesitöiden mukaan myös se, että tekijä masturboi itseään ja samalla saa uhrinsa masturboimaan katsotaan myös seksuaaliseksi teoksi. Soveltamisalaan kuuluu myös tilanteet, joissa tekijä käyttää uhrinsa kehoa hyväkseen tuottaakseen itselleen seksuaalista mielihyvää. (Prop. 2004/05:45, 33-34.)

Sitä, että tekijä on uhrinsa kanssa samassa paikassa tai kosketuksissa uhriin ei välttämättä vaadita, vaan lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tunnusmerkistön voi täyttää myös teko, joka tapahtuu puhelimen, Internetin tai muiden medioiden välityksellä. Kysymykseen voi tulla esimerkiksi tilanne, jossa Internetin välityksellä tekijä saa lapsen masturboimaan itseään. Lainesitöissä huomautetaan, että myös Internetissä tehdyt rikokset ovat lapselle todella nöyryyttäviä ja usein niitä dokumentoidaan niin kuvin kuin esimerkiksi videoin ja ne jäävät tekijälle. Tämä voidaan ottaa huomioon teon vakavuutta arvioitaessa. (Prop. 2017/18:177, 43-45.)

Sukupuoliyhteyden käsitteeseen katsotaan kuuluvan yhdyntä sekä kaikki niin hetero- kuin homoseksuaalisetkin seksuaaliteot, joiden yleisesti voidaan katsoa herättävän tai tyydyttävän toisen tai molempien osapuolten seksuaalisen halun. Ratkaisevaa ei ole se, johtaako sukupuoliyhteys tyydytykseen vaiko ei. Välttämätöntä ei myöskään ole se, että osapuolten sukuelimet koskettavat toisiaan, vaan riittävää on myös se, että esimerkiksi miehen penis koskettaa muuta osaa naisen kropasta kuin tämän emätintä. Pääasiassa kuitenkin vaaditaan, että fyysinen kosketus on tapahtunut. Se, että tekijä koskettaa suullaan tai kielellään uhrinsa sukupuolielintä tai pakottaa uhrin tekemään niin itselleen tai se, että masturboi toista henkilöä katsotaan sukupuoliyhteydeksi. Sukupuolielimen koskettelu ulkopuolelta ei ole sukupuoliyhteyttä. (Prop. 2004/05:45, 30-31.)

Joissakin tapauksissa myös uhrin päälle virtsaaminen, ulostaminen tai laukeaminen voidaan katsoa kuuluvan seksuaalisen teon soveltamisalaan, mutta sitä ei kuitenkaan voida pitää pääsääntönä, vaan kokonaisarvostelulla on suuri painoarvo. Hallitus myös huomauttaa, että lainsoveltajan on aina arvioitava erikseen, voidaanko kyseessä olevaa tekoa pitää seksuaalisena tekona vallitsevissa olosuhteissa ja seksuaalisen teon sovellusalaan voi siten kuulua myös sellaisia tekoja, joita ei huomioida esitöissä. Myös itsensä paljastaminen tai seksuaalinen poseeraaminen ovat tavallinen seksuaalisen toiminnan muoto, mutta seksuaalista poseeraamista ei voida itsessään pitää seksuaalisena tekona, mutta seksuaaliseen poseeraamiseen voi kuulua seksuaalisia tekoja. (Prop. 2004/05:45, 32-34.)

## 5.2 Lapsiin kohdistuvat raiskausrikokset

### 5.2.1 Lapsenraiskaus

Lapsenraiskauksesta (*våldtäkt mot barn*) säädetään Ruotsin rikoslain brottsbalk (1962:700) 6. luvun 4 §:ssä (2018:618). Ruotsissa lapsenraiskauksesta tuomitaan se, joka on yhdynnässä alle 15 -vuotiaan lapsen kanssa tai tekee tällaiselle lapselle jonkin muun yhdyntään rinnastettavan seksuaalisen teon. Rangaistusasteikko on vankeutta kahdesta vuodesta kuuteen vuotta. (BrB 6:4.1)

Lapsenraiskauksesta tuomitaan myös se, joka tekee edellä kuvatun teon 15 vuotta mutta ei 18 vuotta täyttäneelle lapselle, mikäli tekijä on uhrin vanhempi, huoltaja, tai tekijällä on näihin rinnastettava läheinen suhde lapseen tai mikäli tekijä vastaa viranomaisen päätöksellä lapsen hoidosta ja valvonnasta. (BrB 6:4.2) Kysymykseen tulevat kaikki, jotka ovat jonkinlaisessa huoltajuussuhteessa lapseen nähden, eli myös sijaisvanhemmat ja henkilöt, jotka asuvat yhdessä lapsen biologisen vanhemman kanssa ja joiden kanssa lapsi asuu. Lisäksi kyseeseen tulevat henkilöt, jotka vastaavat lapsen hoidosta tai valvonnasta, mutta eivät ole lapselle sukua tai hänen huoltajiaan. Tällaiset voivat tulla kyseeseen esimerkiksi, kun lapsi on psykiatrisessa pakkohoidossa, huostaanotettuna tai kriminaalihuollossa. Säännöstä sovelletaan niiden henkilöiden kohdalla, joilla on hoito tai valvontatehtäviä instituutiossa, johon lapsi on otettu. Myös tilanteessa, jossa teini-ikäinen esimerkiksi asuu vakituisesti isänsä luona ja vieraillessaan äidillään joutuu äitinsä avopuolison hyväksikäyttämäksi, voi lapsenraiskausta koskeva säännös tulla sovellettavaksi, vaikka lapsi ei asuisi tekijän kanssa. Lapsen vanhempien uudet seurustelukumppanitkin voivat kuulua sovellusalaan, mikäli lapsen ja uuden kumppanin välinen suhde muistuttaa lapsen ja huoltajan suhdetta. (Prop. 2004/05:45, 72-73 ja 143.)

Lapsenraiskaus-nimike on tullut Ruotsissa voimaan vuonna 2005. Lakia valmistellessa pohdittiin, onko nimike ”*våldtäkt mot barn*” eli lapsenraiskaus harhaanjohtava, sillä sen tunnusmerkistössä ei ole vaatimusta pakottamisesta sukupuoliyhteyteen, mikä raiskausrikoksille on tyypillistä. Tuolloin kuitenkin katsottiin, että lapsen kyky ilmaista tahtoaan seksuaalisissa asioissa on rajoittunut ja siksi seksuaalinen itsemääräämisoikeus on säädetty alkavaksi 15 vuoden iässä. Lapsi ei voi missään tapauksessa antaa suostumustaan seksuaalisen tekoon. Tästä syystä ei myöskään ole mielekääntä antaa arvoa sille, onko lapsi mahdollisesti itse myötävaikuttanut tapahtumiin tai sille, ettei lasta ole taivutettu seksuaaliseen kanssakäymiseen. (Prop. 2004/05:45, 67 ja 70.) Myös Ruotsin korkein oikeus (*Högsta domstolen*) huomauttaa, ettei minkäänlaista pakottamista tai hyväksikäyttöä vaadita ja ettei lapsen suostumus kanssakäymiseen vapauta rangaistusvastuusta (NJA 2008 s. 1096 I). Lapsi voi usein kokea aikuisen uhkaavaksi, vaikka mitään uhkausta tai väkivaltaa ei ole tehty. Lain esitöissä mainitaan myös, että aikuinen koetaan usein hallitsevaksi ja myös tästä syystä lapsella voi olla vaikeuksia ilmaista tahtoaan tällaisissa tilanteissa. Tämän vuoksi lapsenraiskausta koskevassa säännöksessä ei voi olla vaatimusta väkivallan käyttämisestä tai uhkaamisesta. (Prop. 2004/05:45, 69.)

Skånen ja Blegingen hovioikeus tuomitsi X:n lapsenraiskauksesta tilanteessa, jossa 31-vuotias X teki sukupuoliyhteyden rinnastettavan seksuaalisen teon 11-vuotiaalle A:lle. A oli

ollut joukkueen leirillä, jolla X oli ohjaajana. X ja A olivat maanneet vierekkäin ja X oli ensin hyväillyt A:ta jalkojenvälistä, ensin housujen ulkopuolelta ja sitten sisäpuolelta. X riisui A:n pikkuhousut sekä omat alushousunsa. Tämän jälkeen X jatkoi A:n sukupuolielimen koskettelua ja sitten antoi A:lle suuseksiä. A oli luullut, että X olisi hieronut hänen selkäänsä ja kun X alkoi nuolla A:n sukupuolielintä, A protestoi ja sanoi, ettei pidä siitä ja X lopetti. Lisäksi X oli pyörittänyt penistään A:n edessä ja penis oli koskettanut A:n vartaloa. Teko kesti n. 10-15 minuuttia. (RH 2011: 3.)

Hovioikeus katsoi, että X:n tekemä seksuaalinen teko oli ollut luonteeltaan sellainen, että sen voitiin katsoa olevan verrattavissa yhdyntään. Arvioinnissaan hovioikeus otti huomioon teon suhteellisen pitkän keston sekä teon erilaiset osatekijät. Tekoa ei tullut pitää vähemmän törkeänä, sillä asianomistaja oli teko aikaan vain 11-vuotias ja X huomattavasti A:ta vanhempi aikuinen. Lisäksi harjoitusleirin päävalmentajana X:llä oli erityinen vastuu A:sta. X tuomittiin lapsenraiskauksesta. (RH 2011: 3.)

### 5.2.2 Törkeä lapsenraiskaus

Ruotsin rikoslain 6. luvun 4 §:n kolmannessa kappaleessa säädetään törkeästä lapsenraiskauksesta (*grovt våldtäkt mot barn*). Lapsenraiskaus on törkeä esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa on käytetty väkivaltaa, useampi kuin yksi on osallistunut tekoon tai mikäli tekijä on toiminnallaan osoittanut erityistä raakutta tai piittaamattomuutta. Tätä arvioidessa otetaan huomioon mahdollinen lapsen erityisen alhainen ikä, tekijän menettelytapa sekä muut olosuhteet. Erityistä raakutta tai piittaamattomuutta voi osoittaa esimerkiksi se, että käytetty väkivalta tai esitetty uhkaus on erityisen karkea tai se, että teko kohdistuu uhuriin, joka on esimerkiksi invalidi tai muusta syystä erityisen haavoittuvassa asemassa. (Prop. 1991/92:35, 14.) Törkeästä lapsenraiskauksesta tuomitaan vankeuteen vähintään viideksi ja korkeintaan 10 vuodeksi (BrB 6:4.3).

Jotta lapsenraiskaus katsotaan törkeäksi, esitöiden mukaan väkivallan vakavuus on oltava rinnastettavissa aikuiseen kohdistuvan raiskauksen perustekomuodossa käytettyyn väkivaltaan. Vaaditun väkivallan tai uhkauksen on täytettävä brottsbalkin 4 luvun 4 §:ssä ((2017:332) pakottaminen – *olaga tvång*) tarkoitettu väkivalta tai uhkaus (Prop. 2004/05:45, 44). Tällaista tunnusmerkistön täyttävää väkivaltaa voisi olla esimerkiksi kädestä vetäminen, työntäminen tai kiinnipitäminen. Väkivallan on oltava henkilöön kohdistuvaa. Kvalifiointiperuste voi tulla kysymykseen myös tilanteessa, jossa tekijä uhkaa uhriaan rikollisella teolla. Uhkauksesta, joka voi tulla kysymykseen raiskausrikoksen yhteydessä, lainesitöissä annetaan esimerkiksi tilanne, jossa henkilö uhkaa hajottaa uhrinsa omaisuutta, mikäli tämä ei suostu sukupuoliyhteyteen. Uhkauksen tai väkivallan on kuitenkin liityttävä pakottamiseen seksuaaliseen kanssakäymiseen, joten sen luonne on oltava sellainen, että se pakottaa uhrin tällaiseen toimintaan. (Prop. 2004/05:45,45, 75.)

Lainsäätäjät huomauttaa, että säännöksessä kuvatut olosuhteet ovat ainoastaan esimerkkejä, jotka voivat tulla kysymykseen törkeässä lapsenraiskauksessa ja näiden lisäksi myös muunlaiset olosuhteet voivat tehdä teosta törkeän. Tästä syystä tuomioistuimen on arvioitava tekoa objektiivisesti myös kokonaisuutena yksittäistapauksissa. (Prop. 2004/05:45, 75.)

Svean hovioikeus on antanut ratkaisunsa asiassa, jossa vastaaja X pakotti 12-vuotiaan A:n sukupuoliyhteyteen. X oli ottanut kuristusotteen A:n kaulasta, pakottanut A:n polvilleen ja ollut ensin oraaliosuhteessa A:n kanssa sekä kosketellut sormillaan A:ta sukupuolielinten alueelta ja peniksellään A:n sukupuolielintä sekä peräaukkoa. Kun A oli yrittänyt vastustaa X:n toimintaa, X:n ote oli aina muuttunut kovemmaksi. (RH 2012:19.)

X oli pakottanut A:n yhdyntään sekä siihen rinnastettaviin seksuaalisiin tekoihin. Raiskaus kohdistui alle 15-vuotiaaseen suojattomaan lapseen ja teon yhteydessä oli käytetty nujertavaa väkivaltaa, joka oli aiheuttanut A:lle kipua sekä vammoja. Hovioikeus katsoi, että edellä mainituista syistä lapsenraiskausta oli pidettävä törkeänä. X tuomittiin törkeästä lapsenraiskauksesta (BrB 6:4.3) vankeuteen viideksi vuodeksi. (RH 2012:19.)

### 5.3 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä (*sexuellt utnyttjande av barn*) tuomitaan BrB 6 luvun 5 §:n (2018:618) mukaan, mikäli tekijä syyllistyy BrB 6 luvun 4 §:n 1 tai 2 kappaleessa tarkoitettuun lapsenraiskaukseen, mutta sen katsotaan olevan vähemmän törkeä. Tässä arvioinnissa otetaan huomioon uhkauksen tai väkivallan laatu sekä olosuhteet kokonaisuudessaan. Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomitaan vankeutta korkeintaan neljä vuotta. Pienin mahdollinen vankeusrangaistus on 14 päivää (BrB 26:1.2 (2009:396)). Aiemmin säännöksessä käytettiin ilmaisua vähemmän vakava (*mindre allvarlig*), mutta tämä sanamuoto muutettiin. Sanan törkeä katsottiin olevan sopivampi, sillä ilmaus vähemmän vakava voi olla harhaanjohtava. (Prop. 2017/18:177, 68 ja Prop. 2004/05:45, 53-54.)

Lainesitöissä lapsen seksuaalisen hyväksikäytön soveltamisalaan katsotaan kuuluvan esimerkiksi sellainen tilanne, jossa 29-vuotias mies on sukupuoliyhteydessä 14 vuoden ja 11 kuukauden ikäisen tytön kanssa, sillä kyseessä olisi rankaisematon teko, mikäli tyttö olisi jo täyttänyt 15 vuotta. Tällaisessa tilanteessa voisi olla kyse teini-ikäisestä työstä, joka on jo varhain kehittänyt seksuaalisuutensa ja tällä on vapaaehtoisuuteen perustuva seksuaalinen suhde itseään huomattavasti vanhemman kanssa. Tällaisessa tilanteessa, jossa sukupuoliyhteys on tapahtunut osapuolten välillä täysin vapaaehtoisesti ja vastavuoroisesti, ei olisi kohtuullista tuomita vähintään kahden vuoden vankeusrangaistusta, joka on lapsenraiskauksen vähimmäisrangaistus. (Prop. 2004/05:45, 77.)

Ruotsissa korkein oikeus on antanut ratkaisun asiassa, jossa vastaaja 25-vuotias vastaaja X oli yhdynnässä 13-vuotiaan A:n kanssa. A:lla oli hevonen X:n luona ja he olivat tutustuneet toisiinsa tekoa edeltävän vuoden aikana. A:lle ja X:lle kehittyi suhde siitä huolimatta, että X oli A:ta lähes kaksi kertaa vanhempi ja hänellä oli vaimo ja lapsi. X oli tietoinen, että A oli 13-vuotias, mutta kertomansa mukaan hän oli kyennyt puhumaan A:n kanssa kaikista mahdollisista ja A oli vaikuttanut ikäistään kypsemältä. X ja A olivat puhuneet mahdollisesta yhteisestä tulevaisuudesta ja siitä, että heillä olisi seksuaalinen suhde. A ja X olivat puhuneet seksuaalisesta suhteesta useita kertoja ja lopulta olivat yhdynnässä keskenään X:n luona toukokuussa. Kertomansa mukaan osapuolet olivat rakastuneet toisiinsa ja olivat yhteisymmärryksessä suunnitelleet seksuaalisuhdetta. (NJA 2006 s. 79 I.)

Lainesitöissä katsotaan, ettei lapsi voi antaa suostumustaan seksuaaliseen kanssakäymiseen ja että lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten kohdalla on vierasta pohtia lapsen myötävaikutusta tai vapaaehtoisuutta tekoon. Kuitenkin joissain tapauksissa myös lainesitöissä katsottiin, että lapsen vapaaehtoisuus sekä myötävaikutus voisivat tehdä teosta vähemmän törkeän, mikäli lapsella on kehittyneisyytensä sekä muut olosuhteet huomioiden ollut edellytykset arvioida ja ottaa kantaa tilanteeseen. (Prop. 2004/05:45, 70 ja 144). Korkein oikeus katsoi, että näillä rajoituksilla tarkoitetaan erityisesti todella pieniin lapsiin kohdistuneita seksuaalirikoksia eikä lausuntojen voida katsoa estävän vapaaehtoisen harkinnan huomioonottamista arvioitaessa teon vakavuutta, mikäli lapsi on riittävän kypsä ymmärtämään toimintansa merkityksen. (NJA 2006 s. 79 I.)

Korkein oikeus katsoi, ettei X:n teko ollut niin vakava, että se olisi tullut katsoa BrB 6:4 mukaiseksi lapsenraiskaukseksi tai sen törkeäksi muodoksi. A oli saavuttanut jo sellaisen iän (13 vuotta ja 10 kuukautta), ettei sen yksinään voitu katsoa olevan este vapaaehtoisuuden huomioimiselle. Korkein oikeus arvioi, että tytön kypsyys huomioon ottaen voitiin katsoa, että sukupuoliyhteys oli tapahtunut tytön vapaasta tahdosta ja vastavuoroisesti. Olosuhteissa, jotka tapauksessa vallitsivat, ei ollut syytä arvioida X:n tekoa lapsenraiskauksena, vaan tekoa oli pidettävä vähemmän vakavana, joten X tuomittiin BrB 6 luvun 5 §:n mukaisesta lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. (NJA 2006 s. 79 I.)

#### 5.4 Lapsen kohdistunut seksuaalinen loukkaus

Lapsen kohdistuneesta seksuaalisesta loukkauksesta (*sexuellt övergrepp mot barn*) on kysymys tilanteessa, jossa tekijä tekee alle 15-vuotiaalle lapselle muun kuin yhdyntään rinnastettavissa olevan seksuaalisen teon. Rangaistussäännöstä sovelletaan myös sellaisiin tilanteisiin, joissa uhri on 15–17-vuotias ja tekijä on lapsen vanhempi, huoltaja tai huoltajaan rinnastettavissa oleva henkilö. Rangaistusasteikko on vähintään 14 päivää ja korkeintaan kaksi vuotta vankeutta. (BrB 6:6.1 (2018:618) ja BrB 26:1.2.)

Mikäli rikos katsotaan törkeäksi, tekijä tuomitaan törkeästä lapsen kohdistuneesta loukkauksesta (*grovt sexuellt övergrepp mot barn*) vankeuteen vähintään vuodeksi ja korkeintaan kuudeksi vuodeksi. Kun arvioidaan, onko rikos törkeä, otetaan huomioon, kuuluuko tekijä lapsen lähipiiriin ja onko tekijä käyttänyt hyväkseen asemaansa tai lapsen tuntemaa erityistä luottamusta häntä kohtaan. Lisäksi arvioinnissa huomioidaan, onko useampi henkilö tehnyt lapselle seksuaalista väkivaltaa tai muulla tavoin osallistunut tekoon sekä lapsen alhainen ikä ja se, mikäli teko muutoin on sisältänyt erityisen piittaamatonta lapsen hyväksikäyttöä. (BrB 6:6.2 (2018:618) ja Prop. 2004/05:45, 81.)

Ruotsin korkein oikeus on antanut ennakkopäätöksen asiassa, jossa vastaaja X oli käyttänyt hyväkseen 8-vuotiasta tyttärentyttärensä ystävää A:ta. X oli tapahtuma-aikaan ollut vierailulla tyttärensä perheen luona. A oli mennyt X:ää piiloon biljardipöydän alle, mutta X oli vetänyt A:n sieltä pois ja vienyt A:n ulos talon sisäpihalle. X oli ensin pissannut ja sen jälkeen pitänyt A:sta kiinni ja vastoin A:n tahtoa vetänyt alas tämän housut ja pikkuhousut. Tämän jälkeen X oli työntänyt peniksensä lyhyeksi aikaa tytön pakaroiden väliin kuitenkin koskettamatta tytön sukupuolielimiä tai peräaukkoa. Teko kesti joitakin kymmeniä sekunteja. Seksuaalinen teko oli aiheuttanut tytölle kipua. Syyttäjä haki X:lle rangaistusta

lapsenraiskauksesta ja toissijaisesti törkeästä lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta loukkauksesta. (NJA 2008 s. 1096 I.)

Korkein oikeus huomauttaa, että säännös lapseen kohdistuvasta seksuaalisesta loukkauksesta on toissijainen lapsenraiskausta tai lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskeviin säännöksiin nähden ja sitä sovelletaan ainoastaan silloin, kun tehty seksuaalinen teko ei ole yhdyntä tai siihen rinnastettavissa oleva teko. Tuomioistuimen on siis arvioitava, onko kyseessä olevaan tekoon liittyvä loukkaus yhtä vakava kuin jos kyseessä olisi sukupuoliyhteys. Lisäksi vaaditaan tiettyä varovaisuutta arvioitaessa, voidaanko lyhytaikainen kehon ulkopuolinen seksuaalinen teko katsoa raiskaukseksi. (NJA 2008 s. 1096 I.)

Korkein oikeus katsoo, että seksuaalinen teko, jonka X tytölle teki, on vakava, mutta ettei siitä huolimatta kyseessä olevaa seksuaalista tekoa voida pitää luonteeltaan yhdyntään rinnastettavissa olevana seksuaalisena tekona, sillä teko oli lyhykestoinen eikä X koskettanut tytön sukupuolielintä eikä peräaukkoa. Korkeimman oikeuden mukaan tekoa ei voitaisi pitää muiden vallitsevien olosuhteiden tai esimerkiksi lapsen iän vuoksi törkeänä, joten X tuomittiin lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta loukkauksesta. (NJA 2008 s. 1096 I.)

Lapseen kohdistuneeksi seksuaaliseksi loukkaukseksi Ruotsin korkein oikeus on katsonut myös teon, jossa tekijä laittoi kätensä viisivuotiaan tytön jalkojen väliin hänen sukupuolielimelleen ja nuoli tytön sukupuolielintä. Teko oli lyhykestoinen eikä yhdyntää ollut tapahtunut. Sukupuolielimen nuolemista korkein oikeus ei katsonut lapsenraiskausta koskevassa säännöksessä (BrB 6:4) tarkoitetuksi yhdynnäksi eikä loukkauksen luonne huomioiden siihen rinnastettavaksi seksuaaliseksi teoksi. Tästä syystä korkein oikeus arvioi teon olevan brottsbalkin 6 luvun 6 §:ssä tarkoitettu lapseen kohdistunut seksuaalinen loukkaus. Teko ei myöskään ollut vallitsevien olosuhteiden perusteella törkeä. (NJA 2008 s. 1096 II.)

## 5.5 Huolimattomuus iän suhteen

Brottsbalkin 6 luvun 13 §:n (2018:618) mukaan lapseen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta on tuomittava myös sellainen henkilö, joka ei ole tahallisesti tehnyt tekoa, mutta on ollut huolimaton sen suhteen, ettei toinen osapuoli ole täyttänyt 15 vuotta tai tietyissä tilanteissa 18 vuotta. Säännös koskee brottsbalkin 6 luvun 4-6 sekä 8-10a §:iä. Riittävää on, että tekijä on ollut tiedostamattaan huolimaton lapsen iän suhteen (Prop. 2017/18:177, 58).

Ruotsissa huolimattomuus jaetaan kahteen tasoon: tiedostettuun ja tiedostamattomaan huolimattomuuteen. Tietoinen huolimattomuus on kyseessä silloin, kun tekijällä on ollut epäily tai aavistus, että tietty olosuhde on käsillä, mutta on välinpitämätön sen suhteen. Tässä tilanteessa tekijällä on ollut mahdollisuus muuttaa toimintaansa, mutta hän ei ole tehnyt niin. Tiedostamattomasta huolimattomuudesta on kyse silloin, kun tekijä ei ole epäillyt tai aavistanut, että tietty olosuhde on käsillä, mutta hänen olisi tullut huomata se. Mikäli tekijä olisi ollut varovainen tai tarkastanut asian, hänellä olisi ollut mahdollisuus

toimia toisin. Tällaisella toiminnallaan tekijä osoittaa välinpitämättömyyttä sen suhteen, onko olemassa riski tietyn olosuhteen käsilläoloon. (Prop. 2017/18:177, 53.)

## 5.6 Rajoitussäännös

Brottsbalkin 6 luvun 14 §:n (2009:343) 1 momentin mukaan henkilöä, joka on tehnyt teon, joka täyttää lapsen seksuaalisen hyväksikäytön (BrB 6:5) tai lapseen kohdistuneen seksuaalisen loukkauksen tunnusmerkistön (BrB 6:6.1), ei tuomita rikoksesta, mikäli on ilmeistä, ettei teko ole loukannut lasta. Rangaistuksen tuomitsematta jättäminen voi tulla kyseeseen tilanteessa, jossa osapuolten iässä tai kehityksessä ei ole suurta eroa. Lisäksi on otettava huomioon olosuhteet kokonaisuudessaan.

Lainesitöissä mainitaan, että rangaistusvastuusta vapautumiselle voisi olla mahdollisuus esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa 14-vuotias ja 16-vuotias ovat täysin vapaaehtoisesti seksuaalisessa kanssakäymisessä keskenään. Rajoitussäännöksen piiriin eivät kuulu sellaiset teot, joissa on käytetty jonkinlaista painostusta, väkivaltaa tai pakottamista. Säännöksen piiriin eivät kuulu myöskään sellaiset teot, joissa tekijä on BrB 6:4 2 momentissa säädettyssä suhteessa lapseen. (Prop. 2004/05:45, 115-116.)

Säännöksen on ajateltu koskevan lähinnä sellaisia lapsia, jotka ovat jo melko kypsiä ja lähellä seksuaalisen itsemääräämisoikeuden alkamisikää. Lisäksi edellytetään, että tekijä on vain hiukan vanhempi ja kypsempi. Muita olosuhteita arvioitaessa on otettava huomioon osapuolten suhde toisiinsa sekä olosuhteet, joissa seksuaalinen kanssakäyminen tapahtui. (Prop. 2004/05:45, 116.)

## 5.7 Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten yritys ja valmistelu

Brottsbalkin 6 luvun 15 §:n 1 momentissa (2019:806) säädetään rangaistavaksi muun muassa lapsenraiskauksen (BrB 6:4.1 ja 2 §), törkeän lapsenraiskauksen (BrB 6:4.3), lapsen seksuaalisen hyväksikäytön (BrB 6:5), lapseen kohdistuneen seksuaalisen loukkauksen (BrB 6:6.1) sekä törkeän lapseen kohdistuneen seksuaalisen loukkauksen (BrB 6:6.2) yritys. Säännöksen 2 momentissa säädetään rangaistavaksi lapsenraiskauksen sekä törkeän lapsenraiskauksen valmistelu sekä suunnittelu.

## 6 VERTAILUA

Suomen ja Ruotsin seksuaalirikossäännöksissä on niin samankaltaisuuksiakin kuin erojakin. Merkittävin ero liittyy seksuaalirikosten konkurrenssiin ja säännösten rakenteeseen. Suomessa tekijä voi samalla teollaan syyllistyä sekä raiskausrikokseen että lapseen kohdistuneeseen hyväksikäyttörikokseen, kun taas Ruotsissa lapsia varten on säädetty omat itsenäiset tunnusmerkistönsä.

## 6.1 Sukupuoliyhteys lapsen kanssa

Ruotsissa on säädetty lähtökohtaisesti kaikki sellaiset teot, jotka sisältävät sukupuoliyhteyden lapsen kanssa, lapsenraiskauksiksi. Ikä, jossa seksuaalinen itsemääräämisoikeus alkaa, on Suomessa 16 vuotta ja Ruotsissa 15 vuotta. Tämän lisäksi molemmissa maissa sääntelyllä suojataan alle 18-vuotiaita lapsia lapsen vanhempien, huoltajien tai niihin rinnastettavissa olevien henkilöiden tekemiltä teoilta.

Lapsenraiskauksen tunnusmerkistö muistuttaa Suomen törkeää lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevaa rangaistussäännöstä, sillä kvalifiointiperusteena on ainoastaan sukupuoliyhteys alle 16-vuotiaan lapsen kanssa (RL 20.7.1) ja Ruotsissa tunnusmerkistön täyttymiseen riittää, että on yhdynnässä tai tekee siihen rinnastettavan seksuaalisen teon alle 15-vuotiaalle lapselle (BrB 6:4.1). Kummassakaan ei ole vaatimusta väkivallan käytöstä tai pakottamisesta teon yhteydessä, mutta molempiin liittyy tietynlainen vaatimus teon kokonaistörkeydestä. Mikäli teon ei voida arvioida olevan kokonaisuutena arvostellen törkeä tai katsotaan Ruotsin säännöksen mukaan olevan vähemmän vakava esimerkiksi tilanteessa, jossa osapuolet seurustelevat keskenään, mutta rajoitussäännös ei kuitenkaan tule kyseeseen, teko tulee rangaistavaksi lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä (RL 20:6.2 ja BrB 6:5).

Kun sukupuoliyhteyden suorittamisen yhteydessä käytetään väkivaltaa, Suomessa sovellettavaksi tulee törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön rinnalla raiskausrikos ja Ruotsissa sovelletaan törkeää lapsenraiskausta (BrB 6:4.3) koskevaa säännöstä. Jos teko täyttää sekä törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön (RL 20:7) että törkeän raiskauksen (RL 20:2) tunnusmerkistön, tekoon sovelletaan Suomessakin törkeää lapsenraiskausta (RL 20:7b) koskevaa säännöstä. Mikäli teko ei raiskauksen osalta täytä kokonaistörkeysvaatimusta, sovellettavaksi tulee rinnakkain raiskausta sekä törkeää lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevat säännökset.

Suomessa kvalifioivien perusteiden luettelo on tyhjentävä, mutta kokonaistörkeysarvosteluun voivat vaikuttaa myös sellaiset seikat, jotka eivät ole kvalifiointiperusteita. Ruotsissa sen sijaan kvalifioivat perusteet ovat vain esimerkkejä ja myös muut piirteet voivat tehdä lapsenraiskauksesta törkeän. Rikosten tunnusmerkistöillä on kuitenkin samankaltaisuuksia, kuten se, että teko on ollut erityisen raaka tai useampi kuin yksi on osallistunut tekoon. Lisäksi teon arvosteluun vaikuttaa käytetyn väkivallan vakavuus.

Rangaistusasteikoiltaan maiden säännökset muistuttavat toisiaan ja rangaistusasteikot ovat kummassakin maassa melko laajat, mikä viestii siitä, että niiden soveltamisalaan kuuluu hyvin erilaisia tekoja. Lapsenraiskauksesta säädetty rangaistusasteikko on kahdesta vuodesta kuuteen vuotta ja törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä rangaistusasteikko on vuodesta kymmeneen vuotta vankeutta. Ruotsissa törkeästä lapsenraiskauksesta tuomitaan vankeutta vähintään viisi ja korkeintaan 10 vuotta, kun Suomessa siitä tuomitaan vähintään neljä ja korkeintaan 12-vuotta. Ruotsissa lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomitaan vankeutta vähintään 14 päivää ja korkeintaan neljä vuotta ja Suomessa vähintään neljä kuukautta ja korkeintaan kuusi vuotta. Suomessa säädetyt vähimmäisrangaistus ja enimmäisrangaistus ovat Ruotsin vastaavia ankarampia. (RL 20:6 ja 7b, BrB 6:4.3 ja 5.)

Paitsi rangaistusasteikot, myös sukupuoliyhteyden määritelmä on kummassakin maassa hyvin laaja ja kattaa sellaisia tekoja, joiden ei välttämättä arkielämässä ajatella olevan sukupuoliyhteyttä. Molemmista maista sukupuoliyhteyden piiriin katsotaan kuuluvan myös sekä sukupuolielimestä että seksuaalisessa tarkoituksessa esineellä tunkeutuminen toisen emättimeen tai peräaukkoon. Suomessa sukupuoliyhteyteen liittyy vaatimus tunkeutumisesta toisen kehoon, kun taas Ruotsissa riittää, että sukupuolielimet koskettavat toisiaan tai sukupuolielimestä kosketetaan toisen kehoa.

## 6.2 Muu seksuaalinen teko lapsen kanssa

Kun tekoon liittyy muu seksuaalinen teko kuin sukupuoliyhteys, voi Suomessa tulla sovellettavaksi joko lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä tai törkeää lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevat säännökset. Ruotsissa tällaiseen tekoon sovelletaan lapseen kohdistunutta seksuaalista loukkausta tai törkeää lapseen kohdistunutta seksuaalista loukkausta koskevia säännöksiä seksuaalisen teon ollessa muu kuin sukupuoliyhteyteen rinnastettava teko. Mikäli seksuaalinen teko on Ruotsin lainsäädännön mukaisesti rinnastettavissa sukupuoliyhteyteen, kysymykseen voivat tulla lapsen raiskausta, sen törkeää tekemuotoa tai lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevat säännökset. (RL 20:6 ja 7, BrB 6:6.)

Perusmuotoisen säännöksen tunnusmerkistön täyttymiseen riittää kummassakin maassa se, että lapselle tehdään seksuaalinen teko. Suomessa vaaditaan kuitenkin myös sitä, että teon on oltava omiaan vahingoittamaan lapsen kehitystä. Vastaavaa vaatimusta ei Ruotsin säännöksessä ole. Kvalifiointiperusteet muistuttavat myös näissä rikoksissa toisiaan. Suomessa kvalifioivia olosuhteita ovat lapsen nuori ikä ja kehitystaso, nöyryyttävä tekotapa sekä lapsen tekijää kohtaan tuntemaan erityisen luottamuksen tai riippuvaisuuden hyväksi käyttäminen. Kaikki nämä tulevat kyseeseen myös Ruotsin törkeää lapseen kohdistunutta seksuaalista loukkausta arvioitaessa. Luottamus- tai riippuvuussuhteen hyväksi käyttäminen sekä lapsen alhainen ikä käyvät ilmi suoraan säännöksestä. Lisäksi kvalifioivina perusteina mainitaan useamman tekijän osallistuminen tekoon, joka Suomessa voidaan katsoa liittyvän erityisen nöyryyttävään tekotapaan. (RL 20:7, BrB 6:4-6.)

Lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta loukkauksesta tuomitaan vankeutta 14 päivästä kahteen vuoteen ja sen törkeästä lapsenraiskauksesta viidestä vuodesta 10:een vuoteen. Myös tällaisten tekojen rangaistusasteikot ovat jonkin verran ankarammat Suomessa, sillä lievin mahdollinen rangaistus on 4 kuukautta ja ankarin mahdollinen rangaistus 10 vuotta vankeutta. (RL 20:6 ja 7, BrB 6:4 ja 6.)

## 6.3 Rajoitussäännökset

Sekä Suomessa että Ruotsissa taustalla on ajatus, ettei lapsi ole kykenevä antamaan pätevää suostumusta seksuaalisen kanssakäymiseen ja sen vuoksi myös lapsen vapaaehtoisuuteen ja aktiivisuuteen perustuvat seksuaaliset suhteet on säädetty rangaistavaksi sekä Suomessa että Ruotsissa. Vaikka suhtautuminen lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin onkin hyvin ankaraa, on sekä Suomessa että Ruotsissa nähty, ettei ole syytä rajoittaa saman ikäisten

nuorten keskinäisiä seksuaalisia suhteita. Rajoitussäännöksen sisältö kummassakin maassa on käytännössä sama. Rajoitussäännöstä sovelletaan sekä Suomessa että Ruotsissa tilanteisiin, joissa osapuolten ikäero tai muu kehittyneisyys ei ole merkittävä ja suhde on vastavuoroinen ja vapaaehtoinen. Mikäli tekoon liittyy jonkinlaista väkivaltaa tai pakottamista ei rajoitussäännös tule kyseeseen kummassakaan maassa. (RL 20:7a, BrB 6:14.)

## 7 YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT

Tutkimus osoittaa, ettei lakiuudistuksen taustalla ole vain yhtä tekijää, jonka voi nimetä selittämään muutostarpeen. Sen sijaan taustalla on monenlaisia asioita, jotka yhdessä ovat saaneet aikaan muutostarpeen ja lopulta törkeää lapsenraiskausta koskevan uudistuksen. Erityisesti lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevan uutisoinnin yhteydessä on tullut esiin suomalaisten tyytymättömyys näiden rikosten rangaistuskäytäntöön sekä sääntelyyn. Tämä taas on näkynyt useina laki- ja kansalaisaloitteina, joiden päämäärä on ollut kiristää lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistusasteikkoja tai sääntelyä muuten. Lisäksi Sipilän hallituksen hallitusohjelmassa oli asetettu tavoitteeksi törkeimpien lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistustason tarkistaminen (Hallitusohjelma 2015, 37). Useassa lakialoitteessa tavoitteena on ollut törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vähimmäisrangaistuksen korottaminen kahteen vuoteen tai yli kahteen vuoteen, jotta ehdollisia vankeusrangaistuksia ei tuomittaisi näistä teoista. Tähän kansalaisten tarpeeseen muutos ei ole vastannut, mutta sen sijaan se on korottanut kaikista törkeimpien lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistusasteikkoa.

Koska yleisestä keskustelusta oli aistittavissa kansalaisten halu ankarampiin rangaistuksiin lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten kohdalla, Oikeusministeriö teetti oikeustajututkimuksen, joka vahvisti sitä tulkintaa, että suomalaiset toivoisivat ankarampia rangaistuksia ainakin sukupuoliyhteydestä lapsen kanssa. Seksuaalirikoslukua oli uudistettu edellisen kerran vuonna 2014, eikä tuolloin tehtyjen uudistuksen vaikutuksia ollut tutkittu. Oikeusministeriö katsoi, ettei ole kannattavaa ryhtyä tekemään suuria muutoksia seksuaalirikoksia koskevaan sääntelyyn, kun ei ole selvillä, millaisia vaikutuksia edellisillä muutoksilla saatiin aikaan. Samassa yhteydessä Oikeusministeriö ehdotti törkeää lapsenraiskausta koskevaa sääntelyä, jonka rangaistusasteikko olisi ankarampi, 4-12 vuotta vankeutta, osoittamaan tällaisten tekojen paheksuttavuutta sekä vahingollisuutta. Tästä ehdotuksesta sai alkunsa hallituksen esitys törkeä lapsenraiskaus -nimikkeen tuomisesta rikoslakiin. (Oikeusministeriön julkaisu 7/2018, 91-92)

Taustalla vaikuttavat myös kansainväliset sopimukset, joita Suomi on sitoutunut noudattamaan. Lanzaroten sopimus aiheutti aikanaan vuonna 2014 seksuaalirikoksiin tulleet muutokset. Istanbulin sopimus sen sijaan ei aiheuttanut Suomessa toimenpiteitä, mutta tästä huolimatta näiden sopimusten viesti on selvä ja kuvastaa tahtotilaa, joka liittyy seksuaalirikosten, myös lapsiin kohdistuvien, rangaistusasteikkojen ankaroittamiseen sekä tekojen paheksuttavuuden osoittamiseen.

Tavoitteita uudistukselle lainesitöissä nimettiin useita. Uudistuksella haluttiin ankaroittaa törkeimpien lapsiin kohdistuneiden rikosten rangaistustasoa ja se toteutettiin siten, että törkeän raiskauksen sekä törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön käsittävistä teosta tuomittava vähimmäisrangaistus korotettiin kahdesta vuodesta neljään vuotta vankeutta. (HE 212/2018 vp, 25.) Aikaisemmin törkeästä raiskauksesta sekä törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomittiin yhteinen vankeusrangaistus, jolloin ankarin mahdollinen rangaistus oli 13 vuotta vankeutta. Uuden säännöksen mukainen enimmäisrangaistus on 12 vuotta vankeutta, mutta mikäli tekoja on useita, kysymykseen tulee jälleen yhteinen rangaistus, jolloin on mahdollista tuomita jopa 15 vuotta vankeutta. Tällä tavalla myös ankarin mahdollinen rangaistus korottui, vaikka säännöksestä ilmi käyvä ankarin rangaistus lyhentyikin vuodella. Uudistuksen ajateltiin korottavan tuomittavia rangaistuksia noin puolella vuodella siitä huolimatta, että vähimmäisrangaistusta korotettiin kahdella vuodella. (HE 212/2018 vp, 41-42.)

Toinen uudistuksen tavoite oli selkeyttää oikeuskäytäntöä ja näiden rikosten syyttämistä (HE 212/2018 vp, 24). Taustalla oleva ajatus on ymmärrettävä, sillä yhden säännöksen soveltaminen on yksinkertaisempaa kuin kahden samaan aikaan. On kuitenkin vaikea ajatella millä tavalla syyttäjien syyttäminen yksinkertaistuisi, sillä heidän on kuitenkin avattava syytteen teon kuvauksessa molempien rikosten kohdalla se, millä tavalla vastaaja on menetellyt, jotta tunnusmerkistö täyttyy. Vasta silloin, kun molempien rikosten tunnusmerkistöt täyttyvät ja molemmat rikokset ovat kokonaisuutena arvostellen törkeitä, kyseeseen tulee törkeää lapsenraiskausta koskeva säännös.

Tavoitteeksi esitettiin myös seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojan tehostaminen sekä lapsiin kohdistuvien raiskausrikosten ennalta estäminen (HE 212/2018 vp, 25). Rikosten ennalta estämiseen on lukemattomia eri tapoja, joista lainsäädäntö on vain yksi. Suomessa on kuitenkin haluttu lainsäädännön ankaroittamisella osoittaa, että erityisesti lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin suhtaudutaan vakavasti. Uudistuksella rikoksia arveltiin pystyvän ennalta estämään yhdellä rikoksella kuudessa vuodessa (HE 212/2018 vp, 30). Ennalta estävä vaikutus ei siis ole suuri, mutta jokaisella ennalta estetyllä rikoksella on merkitystä. Esitöistä ei käynyt ilmi, millä tavalla seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojan ajateltiin tehostuvan uudistuksen myötä. Mielestäni seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suoja tehostuisi paremmin, mikäli esimerkiksi raiskauksen ja sitä kautta myös törkeän raiskauksen tunnusmerkistö täyttyisi helpommin. Uudistus ei kuitenkaan tuonut uusia piirteitä näiden rikosten tunnusmerkistöihin, vaan yhdisti kaksi tunnusmerkistöä yhden nimikkeen alle. Toki ankaroittamalla rangaistusasteikkoa lainsäätävä osoittaa myös tällaisten tekojen moitittavuutta, mikä korostaa seksuaalisen itsemääräämisoikeuden tärkeyttä.

Törkeä lapsenraiskaus on rikosnimike, joka yhdistää kahden vakavan rikoksen, törkeän raiskauksen sekä törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistön. Törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön kohdalla on täyttyvä sukupuoliyhteys alle 16-vuotiaan lapsen tai 16-17 -vuotiaan lapsen kanssa, kun tekijä on tämän huoltaja tai siihen rinnastettavissa oleva henkilö, eli RL 20:7 1 momentin mukainen tekotapa ja lisäksi teon on oltava kokonaisuutena arvostellen törkeä. (RL 20:7b.) Sukupuoliyhteyttä on niin oraalinen, anaalinen kuin vaginaalinenkin yhdyntä ja lisäksi esimerkiksi esineellä tai sormella

tunkeutuminen emättimeen tai seksuaalinen tunkeutuminen peräaukkoon (HE 6/1997 vp, s. 188). Pelkkä sukuelinten kosketus ei ole riittävää, vaan teon on sisällettävä jonkin asteista tunkeutumista lapsen kehoon. Teko on myös voitava katsoa kokonaisuutena arvostellen törkeäksi. Arvosteluun vaikuttaa esimerkiksi, jos lasta on painostettu, yhdyntä on ollut suojaamaton tai tekijä on hyväksikäyttänyt erityistä suhdettaan lapseen (KKO: 2017:50, kohta 28-29.). Mitä vahingollisempi teko on tai voi olla lapselle, sitä törkeämmäksi se arvostellaan.

Jotta törkeän raiskauksen tunnusmerkistö täyttyy, teolla on oltava raiskausluonne. Mikäli lapsi pakotetaan sukupuoliyhteyteen esimerkiksi väkivalloin tai uhkaamalla väkivallalla kyseessä on raiskaus. Raiskaus voi tulla kysymykseen myös, mikäli tekijä hyväksikäyttää sitä, että lapsi nukkuu tai on päihtynyt eikä siten voi ilmaista tahtoaan tai puolustautua. (RL 20:1) Se, että sukupuoliyhteys tapahtuu lapsen kanssa, ei automaattisesti tee teosta raiskausta. Tällä hetkellä raiskaussäännöksessä ilmeneväksi muuksi avuttomaksi tilaksi ei katsota esimerkiksi lapsen nuoresta iästä tai kehitystasosta johtuvaa tilaa.

Periaatteessa kysymykseen voi tulla myös se, että lasta uhataan jollain muulla kuin väkivallalla sukupuoliyhteyteen pääsemiseksi, mutta tällaisessa tilanteessa teko ei välttämättä sisältäisi sellaisia piirteitä, jotka tekisivät siitä kokonaisuutena arvostellen törkeän.

Yksi törkeän raiskauksen kvalifiointiperusteista on, että teko kohdistuu alle 18-vuotiaaseen lapseen (RL 20:2.1.3). Törkeän lapsenraiskauksen kohdalla tämän voisi katsoa olevan keskeisin törkeän raiskauksen kvalifiointiperusteista. Tämän lisäksi teko voi sisältää myös muita elementtejä, jotka täyttävät törkeän raiskauksen tunnusmerkistön mukaisia kvalifiointiperusteita. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi se, että tekijä nöyryyttää lasta tai tekee teon muiden katsellessa. Mikäli teon yhteydessä käytetään erityisen raakaa tai julmaa väkivaltaa, myös se voi tehdä raiskauksesta törkeän. Törkeän lapsenraiskauksen ollessa kyseessä nämä kuitenkin ovat omalla tavallaan vain raiskauksen törkeää tekomuotoa tukevia kvalifiointiperusteita ja elementtejä, sillä raiskauksen uhrin nuori ikä on näissä teoissa keskiössä.

Vaikka raiskauksen uhrin ollessa nuori, teko arvioidaankin lähtökohtaisesti törkeäksi raiskaukseksi, vaaditaan kuitenkin myös teon kokonaistörkeyttä. Kuten lapsen seksuaalisen hyväksikäytönkin, myös törkeän raiskauksen kokonaisarvosteluun vaikuttaa monenlaiset asiat. Raiskauksen kokonaistörkeydeltä vaaditaan kuitenkin jonkin verran enemmän, sillä se on lajissaankin lähtökohtaisesti lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä vakavampi rikos. Mikäli raiskaukseen ei liity muita kvalifiointiperusteita kuin se, että teko kohdistuu alle 18-vuotiaaseen lapseen, kokonaistörkeysarvostelulla on korostunut asema. Mitä useampi kvalifiointiperuste täyttyy, sitä varmemmin teko on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä ja myös kvalifiointiperusteita muistuttavat elementit vaikuttavat teon kokonaistörkeyteen. Uhrin ollessa alle 18-vuotias teon kokonaistörkeyttä lisää osapuolten välinen merkittävä ikäero. Vaikutusta voi olla myös sukupuoliyhteyden suojaamattomuudella sekä aiheutuneilla vammoilla ja mahdollisilla muilla seurauksilla. Painoarvoa annetaan siis myös teon vahingollisuudelle. Pirkanmaan käräjäoikeudessa oli kokonaistörkeyttä tukeviksi seikoiksi arvioitu lisäksi useat sukupuoliyhteydet sekä tekopaikka (Pirkanmaan käräjäoikeus, tuomio 20/113673, 12).

Kuten muissakin seksuaalirikoksissa, myös törkeän lapsenraiskauksen soveltamisalaan voi kuulua hyvin monenlaisia tekoja. Rangaistusasteikko on ankara, mikä jo itsessään osoittaa näiden rikosten vakavuutta.

Ruotsin ja Suomen seksuaalirikoslainsäädännössä on selkeästi yhteneväisyyksiä. Kummankin maan lainsäädännöllä on haluttu erityisesti suojella lapsia seksuaalirikoksilta, vaikkakin lainsäädäntö on teknisesti toteutettu hieman eritavoin. Yksi merkittävimmistä eroista on suojaikäraja. Suomessa säädetty suojaikäraja on 16 vuotta ja Ruotsissa se on 15 vuotta. Vuodessa nuori ehtii muuttua paljon ja vuosi on pitkä aika tuon ikäisen kasvussa ja kehityksessä. Lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten rangaistusasteikot ovat melko laajoja ja siten mahdollistavat hyvin monenlaisten tekojen kuulumisen niiden sovellusalaan. Suomen asettamat vähimmäis- sekä enimmäisrangaistukset sukupuoliyhteydestä lapsen kanssa ovat hieman ankarampia kuin Ruotsissa. Teonkuvaukset sekä sukupuoliyhteydeksi katsottavat teot muistuttavat hyvin pitkälle toisiaan. Perheensisäiset seksuaaliset hyväksikäytöt on huomioitu erityisesti tuomalla säännöksiin erityisen ikärajoituksen koskemaan sellaisia tapauksia, joissa lapsen oma vanhempi tai muu huoltaja on hyväksikäyttäjä.

## 8 POHDINTA

Yhtenä tutkimukseni tavoitteena oli saada selville, mikä aiheutti sen, että rikoslakiin tuotiin nimike törkeä lapsenraiskaus, mitä uudistuksella haluttiin saada aikaan ja mitä säännös käytännössä tarkoittaa. Lisäksi tavoitteeni oli selvittää Ruotsin ja Suomen seksuaalirikoslainsäädännön eroja ja yhteneväisyyksiä. Mielestäni onnistuin vastaamaan tutkimuskysymyksiini olemassa olevan oikeuskirjallisuuden, lainesitöiden sekä ennakkopäätösten ja muiden oikeusratkaisujen avulla. Työni avaa monenlaisia taustatekijöitä lakiuudistuksen takana eikä tämä kokonaisuus välttämättä olisi hahmottunut ilman tutkimustani. Törkeä lapsenraiskaus on melko uusi säännös eikä sen soveltamisalaa ole tutkittu aikaisemmin. Tällä tutkimuksellani avasin hieman säännöksen merkitystä sekä toin esimerkinomaisesti esiin, millaisiin tekoihin säännöstä voisi mahdollisesti soveltaa. Onnistuin myös tuomaan esiin niin samankaltaisuuksia kuin erojakin Suomen ja Ruotsin lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevassa lainsäädännössä.

Valitsin tutkimusmenetelmikseni lainopin, oikeusteorian sekä oikeusvertailun tutkimusmenetelmät. Työssäni pääosassa olivat lainopilliset menetelmät, joita oikeusteoria ja -vertailu tukivat. Tutkimusmenetelmät auttoivat minua vastaamaan tutkimuskysymyksiini ja koen, etten muilla menetelmillä olisi onnistunut vastaamaan niihin.

Aineistonani käytin monipuolisesti oikeustieteellistä kirjallisuutta, esitöitä sekä oikeustapauksia. Näiden lisäksi aineistossani on muita virallislähteitä kuten kansainvälisiä sopimuksia, hallitusohjelma sekä alan tutkimustietoa. Valitsemani lähteet ovat luotettavia sekä ensisijaisia. Oikeuskirjallisuutta minulla olisi voinut olla monipuolisemmin eri kirjoittajilta, jotta olisin saanut laintulkintaan useampia näkökulmia ja tämä olisi lisännyt tutkimukseni luotettavuutta. Ruotsin lainsäädännöstä minulla ei ollut saatavilla

oikeuskirjallisuutta, vallitsevan koronaviruspandemian takia, ja koen sen pieneksi puutteeksi Ruotsin säännösten tulkinnassa. Ruotsin säännösten tulkinnan apuna käytin kuitenkin niin lainesitöitä kuin oikeustapauksiakin, joten sain hyvän kuvan Ruotsin säännösten tulkinnasta.

Koska en ole äidinkieleltäni ruotsinkielinen, on olemassa mahdollisuus, että olen tulkinnut jotain hieman väärin Ruotsin lainsäädännöstä. Pysin kuitenkin välttämään tällaiset virheet käyttämällä luotettavia sanakirjoja silloin, kun en ymmärtänyt. Käytin sanakirjoja monipuolisesti enkä tukeutunut vain yhteen.

Pysin tekemään lähdemerkinnät täsmällisesti ja siten kunnioittamaan tiedon alkuperäistä lähdettä. Toin myös pohdinnassani esille erilaiset puutteet, joita tutkimukseeni liittyi. Tutkimuksessani käsitelin oikeustapauksia, mutta anonymisoin ne siten, ettei henkilöitä ole mahdollista yhdistää tapahtumiin. Nämä seikat tukevat sitä, että tutkimukseni on myös eettinen.

Aloitin tutkimusprosessini tutustumalla oikeustieteellisen tutkimuksen tutkimusmenetelmiin, jonka jälkeen tutustuin törkeää lapsenraiskausta koskevaan hallituksen esitykseen. Aluksi keskityin avaamaan Suomen lainsäädäntöä lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten osalta. Tämän kautta pääsin todella aiheeseeni kiinni. Tutkimuskysymykseni hakivat jonkin aikaa muotoaan, mutta lopulta sain muotoiltua ne luonnollisiksi ja yhteneväisiksi oman näkemykseni kanssa. Kun olin selvittänyt törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön sekä törkeän raiskauksen tunnusmerkistöt, syvennyin tarkemmin myös törkeää lapsenraiskausta koskevaan materiaaliin. Tämän jälkeen tutustuin Ruotsin lainsäädäntöön, lain esitöihin sekä ennakkopäätöksiin ja lopulta vertailin Suomen ja Ruotsin lainsäädäntöä keskenään.

Opin työtä tehdessäni paljon uutta ja sain syvennettyä tietämystäni erityisesti lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten osalta. Tästä tietämyksestä on varmasti apua työtehtävissä myöhemmin. Prosessin alkuvaiheessa minulla oli jonkinlainen käsitys siitä, mitä lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tunnusmerkistöt pitivät sisällään ja mitä ne tarkoittivat, mutta nyt koen, että tiedän, mitä kaikkea säännöksiä sovellettaessa on otettava huomioon ja millaiset olosuhteet käytännössä voivat tehdä teosta törkeän. Törkeä lapsenraiskaus -nimike oli minulle aivan uusi, kun aloitin opinnäytetyöni, joten prosessi on ollut minulle oppimista. Opin paljon myös lainsäätöprosessista. Ruotsin lainsäädäntö oli minulle uutta ja olikin mielenkiintoista huomata, kuinka samankaltaisia maiden lainsäädännöt ovat keskenään, vaikka erojakin löytyy. Erityisesti Ruotsin hallituksen esityksiin tutustuminen oli aluksi kankeaa, mutta nekin alkoivat tulla tutummiksi hiljalleen prosessin myötä.

Aihepiiri on laaja ja sitä voisi varmasti tutkia loputtomiin. Tutkimuksellani sain vastattua siihen, mitä säännöksellä haluttiin saada aikaan ja millaisiin tapauksiin säännöstä on ajateltu sovellettavan. Jatkossa mielenkiintoista olisikin tutkia uudistuksen vaikutuksia rangaistuskäytäntöön ja sen mahdollisia muita vaikutuksia sekä soveltamisalaa.

## LÄHTEET

Aarnio, Aulis 1989. Laintulkinnan teoria – Yleisen oikeustieteen oppikirja. Porvoo: Werner Söderströmin Osakeyhtiö

Boucht, Johan & Frände, Dan (2019). SUOMEN RIKOSOIKEUS – Rikosoikeuden yleisten oppien perusteet. Tampere: PunaMusta Oy. Kuuluu julkaisusarjaan: Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat 29

Exempelmeningar

<https://exempelmeningar.se/>

Fagerlund, Monica & Peltola, Marja & Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora & Sariola, Heikki (2014). Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013 – Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Tampere: Suomen Yliopistopaino – Juvenes Print. Kuuluu julkaisusarjaan: Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110. Luettavissa: [https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86726/Raportteja\\_110\\_lapsiuhritutkimus\\_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86726/Raportteja_110_lapsiuhritutkimus_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y). Luettu 5.4.2020

Frände, Dan & Matikkala, Jussi & Tapani, Jussi & Tolvanen, Matti & Viljanen, Pekka & Wahlberg, Markus 2018. Keskeiset rikokset. 4. uudistettu laitos. Helsinki, Edita Publishing Oy. Kuuluu julkaisusarjaan: Evolutio Legis Luettavissa: [https://www-editapublishing-fi.polamk.idm.oclc.org/digikirja/37-7281-9#Esipuhe\(20\)nelj\(e4\)nteen\(20\)laitokseen](https://www-editapublishing-fi.polamk.idm.oclc.org/digikirja/37-7281-9#Esipuhe(20)nelj(e4)nteen(20)laitokseen) Luettu: 3/2020

Hakala, Juha T. (2004). Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudeamus

HE 94/1993 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi

HE 6/1997 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi

HE 20/2002 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi turvallisuuden edistämistä yleisillä paikoilla koskevien säännösten uudistamiseksi

HE 282/2010 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle lasten suojelemista seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi

HE 216/2013 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 20 luvun muuttamisesta

HE 212/2018 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Helsingin hovioikeus: Tuomio: 18/140637. Annettu 28.09.2018, asiassa: R 17/2237

Helsingin käräjäoikeus: Tuomio 17/139099. Annettu 03.10.2017, asiassa: R 17/7360

Hinkkanen, Ville (2009). Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö: tutkimus rangaistuskäytännöstä ja seksuaalirikosten uusimisesta. Helsinki, Hakapaino Oy. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Kuuluu julkaisusarjaan: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 92

Hirvonen, Ari (2011). Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Helsinki: Helsingin yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta. Kuuluu julkaisusarjaan: Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17

Houtsonen, Irene & Kaasalainen, Akseli (2017). Katsaus vuoden 2014 seksuaalirikoslainsäädännönmuutokseen – Erytystarkastelussa raiskaus, törkeä raiskaus ja seksuaalinen ahdistelu. Poliisiammattikorkeakoulu; poliisi (AMK). Opinnäytetyö.

Luettavissa:

[https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/124387/ON\\_Kaasalainen\\_Akseli\\_Houtsone\\_n\\_Irene.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/124387/ON_Kaasalainen_Akseli_Houtsone_n_Irene.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

KAA 2/2019 vp: Raiskauksen määritelmä suostumusperustaiseksi – Suostumus2018

KAA 3/2015: Kansalaisaloite lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistusasteikon koventamisesta

Keski-Keturi, Veera 2017. Rangaistuksen mittaaminen ja rangaistuskäytäntö lapsen kohdistuvissa seksuaalisissa hyväksikäyttör rikoksissa. Helsingin yliopisto: Oikeustieteellinen tiedekunta; rikosoikeus. Pro gradu -tutkielma. Luettavissa: <https://www-edilex-fi.polamk.idm.oclc.org/opinnaytetyot/18746.pdf>

KKO 2011:102

KKO 2013:57

KKO 2017:50

KKO 2017:59

Kääriäinen, Juha (2017). Seitsemän rikostapausta: Käräjätuomareiden arvioima rangaistuskäytäntö ja väestön rangaistusvalinnat. Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Kuuluu julkaisusarjaan: Katsauksia 21/2017

LA 21/2015 vp: Lakialoite laiksi rikoslain 20 luvun 7 §:n muuttamisesta

LA 19/2017 vp: Lakialoite laiksi rikoslain 20 luvun 1 §:n muuttamisesta

LA 96/2017 vp: Lakialoite laiksi rikoslain 20 luvun 7 §:n muuttamisesta

LA 18/2018 vp: Lakialoite laiksi rikoslain 20 luvun 1 §:n muuttamisesta

Lamminpää, Wilma (2019). ”Oot niin söpö! Eikö voitais nähdä?” Grooming ilmiö sosiaalisessa mediassa. Poliisiammattikorkeakoulu; poliisi (AMK). Opinnäytetyö.

Luettavissa:

[https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/263307/ON\\_Lamminpa%cc%88a%cc%88.pdf?sequence=2&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/263307/ON_Lamminpa%cc%88a%cc%88.pdf?sequence=2&isAllowed=y)

LaVM 3/1998 vp: Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi

LaVM 43/2010 vp: Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä lasten suojelemista seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi

LaVM 4/2014 vp: Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi rikoslain 20 luvun muuttamisesta

LaVM 24/2018 vp: Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Miettinen, Tarmo (2016). Oikeustieteellinen opinnäyte – artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Joensuu

MOT-kielikone

<https://mot-kielikone-fi.polamk.idm.oclc.org/mot/poliisiamk/netmot.exe?motportal=80>

NJA 2006 s. 79 I. Asianumero: B4914-05. Annettu 7.3.2006

NJA 2008 s. 1096 I. Asianumero: B1891-08. Annettu 26.11.2008

NJA 2008 s. 1096 II. Asianumero: B2209-08. Annettu 26.11.2008

Oikeusministeriön julkaisu 7/2018: Arviomuistio rikoslain viimeaikaisesta kehityksestä ja tulevista kehitystarpeista – Eräät seksuaali-, väkivalta-, rattijuopumus- ja talousrikokset

Ojala, Timo (2012): Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset. Porvoo. Edita Publishing Oy

Ojala, Timo (2014): Seksuaalirikokset. Porvoo. Edita Publishing Oy

Olli, Riku 2019. Pahoinpitely- ja raiskausrikosten tunnusmerkistöjen kvalifiointiperusteet raiskauksen ominaispiirteitä silmällä pitäen erityisesti tuoreen hovioikeuskäytännön valossa. Helsingin yliopisto: Oikeustieteellinen tiedekunta; rikosoikeus. Pro gradu - tutkielma. Luettavissa:

[https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/302191/Olli\\_Riku\\_Pro\\_Gradu\\_2019.pdf?sequence=2&isAllowed=y](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/302191/Olli_Riku_Pro_Gradu_2019.pdf?sequence=2&isAllowed=y)

Pirkanmaan käräjäoikeus: Tuomio: 20113673. Annettu 2.4.2020, asiassa: R 20/1676

Prop. 1991/92:35: Regeringens proposition 1991/92:35. Sexuella övergrepp mot barn, m.m.

Prop. 2004/05:45: Regeringens proposition 2004/05:45. En ny sexualbrottslagstiftning

Prop. 2017/18:177: Regeringens proposition 2017/18:177. En ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet

Redfox-sanakirja

[https://redfoxsanakirja.fi/fi\\_FI/sanakirja/-/s/fin/swe/](https://redfoxsanakirja.fi/fi_FI/sanakirja/-/s/fin/swe/)

RH 2012:19. Asianumero: B137-12. Annettu: 2.3.2012

RH 2011:3. Asianumero: B3216-10. Annettu 11.1.2011

SopS 88/2011: Tasavallan presidentin asetus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta. Kuuluu julkaisusarjaan: Suomen säädöskokoelma (n:o 1037/2011)

SopS 52/2015: Valtioneuvoston asetus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta. Kuuluu julkaisusarjaan: Suomen säädöskokoelma (n:o 770/2015)

Suomalainen lakimiesyhdistys (2018). Lakimies. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen aikakausikirja 6/2018. Lahti: Painotalo Plus Digital Luettavissa: <https://www-edilex-fi.polamk.idm.oclc.org/lakimies/19231.pdf>

Tieteen termipankki

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:normi>

Tilastokeskus. Rikos- ja pakkokeinotilasto. Tietoon tulleet rikokset ja niiden selvittäminen rikosnimikkeittäin, 2010-2018

[http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin\\_oik\\_rpk\\_tiet/statfin\\_rpk\\_pxt\\_11c\\_g.px/table/tableViewLayout1/](http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_oik_rpk_tiet/statfin_rpk_pxt_11c_g.px/table/tableViewLayout1/)

Valtioneuvoston kanslia (2015). Ratkaisujen Suomi - Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Kuuluu julkaisusarjaan: Hallituksen julkaisusarja 10/2015.